

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Antrenörlük Eğitimi Anabilim Dalı
Sporda Psikososyal Alanlar Bilim Dalı

**ENGELLİ ÇOCUĞA SAHİP EBEVEYNLERİN YAŞAM
DOYUM DÜZEYLERİ İLE AİLE İŞLEVLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Nihal KAYHAN

Danışman
Doç. Dr. Taner ATASOY

İstanbul – 2023

TEZ TANITIM FORMU

YAZAR ADI SOYADI: Nihal KAYHAN

TEZİN DİLİ : Türkçe

TEZİN ADI : Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşam Doyum Düzeyleri ile Aile İşlevleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

ENSTİTÜ : İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

ANABİLİM DALI : Antrenörlük Eğitimi Anabilim Dalı

TEZİN TÜRÜ : Yüksek Lisans

TEZİN TARİHİ : 04 / 07 / 2023

SAYFA SAYISI : 90

TEZ DANIŞMANI : Doç. Dr. Taner ATASOY

DİZİN TERİMLERİ : Engelli, aile, ebeveyn, yaşam doyumu, aile işlevi

TÜRKÇE ÖZET : Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum düzeyleri ve aile işlevleri arasında zayıf düzeyde negatif yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır. Başka bir ifade ile aile işlevlerinin bozuk olması ailelerin yaşam doyumlarını olumsuz yönde etkileyeceği sonucuna ulaşılmıştır.

DAĞITIM LİSTESİ : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne

2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

İmzası

Nihal KAYHAN

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Antrenörlük Eğitimi Anabilim Dalı
Sporda Psikososyal Alanlar Bilim Dalı

**ENGELLİ ÇOCUĞA SAHİP EBEVEYNLERİN YAŞAM
DOYUM DÜZEYLERİ İLE AİLE İŞLEVLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Nihal KAYHAN

Danışman
Doç. Dr. Taner ATASOY

İstanbul – 2023

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin/projenin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Nihal KAYHAN

... / ... / 2023

İSTANBUL GELİŞİMÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Nihal KAYHAN' ın; “Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşam Doyum Düzeyleri ile Aile İşlevleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Antrenörlük Eğitimi Anabilim Dalı, Sporda Psikososyal Alanlar Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan *İmza*

Doç. Dr. Aydın PEKEL

Üye *İmza*

Doç. Dr. Taner ATASOY
(Danışman)

Üye *İmza*

Dr. Öğr. Üyesi. Okan KILIÇKAYA

İmza

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

... / ... / 2023

İmzası

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ

Lisansüstü Eğitim Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu çalışmada, engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum düzeyleri ile aile işlevleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmamızda, nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmamızın evrenini; İstanbul İli, Gaziosmanpaşa İlçesinde yaşayan, 06-25 yaş aralığında zihinsel engelli çocuğa sahip, 190 kadın, 42 erkek toplam 232 ebeveyn oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında, veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Yaşam Doyumu Ölçeği ve Aile Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Ölçekler online ortama taşınarak, zihinsel engelli çocuğa sahip ailelerin, soruları dijital ortamda yanıtlamaları sağlanmıştır. Elde edilen verilerin analizinde IBM SPSS 25 istatistik programı kullanılmıştır. Araştırmada; dağılım analizi, tanımlayıcı analiz ve parametrik hipotez testlerinden bağımsız örneklem T testi ve ONE-WAY ANOVA analizi, ilişki için ise Korelasyon analizi uygulanmıştır.

Araştırmamızda ebeveynlerin Yaşam Doyumu Ölçeğinden aldıkları toplam puanlar incelediğinde, yaş, eğitim düzeyi, gelir durumu, ailelerin çocukları üzerinden herhangi bir sosyal destek alıp almaması, eşlerin çocukların bakımında birbirlerine yardımcı olup olmamaları, çocukların engel durumları ile ilgili rahatsız edici çevresel tepkiler, çocuğun engel derecesi, çocuğun engel türü değişkenlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Ebeveynlerin cinsiyet, ailede veya akrabalarında engelli birey olup-olmama, engel ve engellilik ile ilgili herhangi bir eğitim alıp-almama ve çocuklarının cinsiyeti değişkenlerine göre ise Yaşam Doyumu düzeylerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Ebeveynlerin Aile Değerlendirme Ölçeğinden aldıkları toplam puanlar incelendiğinde, cinsiyet, eğitim düzeyi, gelir durumları, ailede ve akraba da başka engelli olup olmama durumu, eşlerin çocukların bakımında birbirlerine yardımcı olmaları, çocukların engel durumları ile ilgili rahatsız edici çevresel tepkiler nelerdir, çocuklarının engel türü ve çocuğun engel derecesi değişkenlerine göre, Aile Değerlendirme Ölçeğinin toplam skorunda ve bazı alt boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı ölçüde farklılıklar ve sağlıklı aile işlevleri tespit edilmiştir. Ebeveynlerin engel ve engellilik ile ilgili herhangi bir eğitim alıp-almama ve çocuklarının cinsiyeti değişkenlerine göre ise Aile Değerlendirme Ölçeğinin toplam skorunda ve tüm alt boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

Çalışmada elde edilen sonuçlardan yola çıkarak engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumu düzeyleri ve aile işlevleri arasında zayıf düzeyde negatif yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır. Başka bir ifade ile aile işlevlerinin bozuk olması ailelerin yaşam doyumlarını olumsuz yönde etkileyeceği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Engelli, aile, ebeveyn, yaşam doyumu, aile işlevi

SUMMARY

In this study, it was aimed to examine the relationship between life satisfaction levels and family functions of parents with disabled children. In our study, relational survey model, one of the quantitative research methods, was used. The population of our study consists of a total of 232 parents, 190 women and 42 men, who live in Gaziosmanpaşa District of Istanbul Province and have mentally disabled children between the ages of 06-25. Within the scope of the study, Personal Information Form, Satisfaction with Life Scale and Family Assessment Scale were used as data collection tools. The scales were transferred to the online environment and families with children with intellectual disabilities were enabled to answer the questions in a digital environment. IBM SPSS 25 statistical program was used to analyze the data obtained. In the study; distribution analysis, descriptive analysis, independent sample T test and ONE-WAY ANOVA analysis from parametric hypothesis tests, and Correlation analysis was applied for the relationship.

In our study, when the total scores of the parents from the Satisfaction with Life Scale were analyzed, statistically significant differences were found according to the variables of age, education level, income status, whether the families receive any social support over their children, whether the spouses help each other in the care of the children, disturbing environmental reactions about the disability of the children, the degree of disability of the child, and the type of disability of the child. There was no statistically significant difference in the Life Satisfaction levels of the parents according to the variables of gender, whether or not there are disabled individuals in the family or relatives, whether or not they receive any education about disability and disability and the gender of their children.

When the total scores of the parents from the Family Assessment Scale were analyzed, statistically significant differences and unhealthy family functions were found in the total score and some sub-dimensions of the Family Assessment Scale according to the variables of gender, education level, income status, whether there are other disabled people in the family and relatives, whether the spouses help each other in the care of the children, what are the disturbing environmental reactions about the disability of the children, the type of disability of their children and the degree of disability of the child. No statistically significant difference was found in the total score and all sub-dimensions of the Family Assessment Scale according to

the variables of whether or not the parents received any education about disability and the gender of their children.

On the basis of these findings, it was determined that there was a weak negative relationship between life satisfaction and family functions of parents with disabled children. In other words, it was determined that diminished family functioning will negatively impact family life satisfaction.

Keywords: Disability, family, parent, life satisfaction, family functioning

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
SUMMARY	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vii
TABLolar LİSTESİ	viii
ÖNSÖZ	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİCİ BÖLÜM GENEL BİLGİLER

1.1. Engel, Engelli ve Engellilik Kavramı	7
1.1.1.Engel	7
1.1.2. Engelli	7
1.1.3. Engellilik.....	8
1.2.Engellilik Nedenleri.....	9
1.2.1.Doğum Öncesi Nedenler	9
1.2.2. Doğum Sırası Nedenler	10
1.2.3. Doğum Sonrası Nedenler	10
1.3. Engellilik Türleri	10
1.3.1. Zihinsel Öğrenme Yetersizliği Olan Bireyler	11
1.3.2. İşitme Yetersizliği Olan Bireyler	11
1.3.3. Görme Yetersizliği Olan Bireyler	11
1.3.4. Bedensel (Fiziksel)Yetersizliği Olan Bireyler	12
1.3.5. Dil ve Konuşma Yetersizliği Olan Bireyler	12
1.3.6. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Olan Bireyler	13
1.3.7. Ruhsal ve Duygusal Bozukluğu Olan Bireyler	13
1.3.8. Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireyler.....	14
1.3.9. Özel Öğrenme Güçlüğü Olan Bireyler.....	14
1.4. Yaşam Doyumu	14
1.4.1. Yaşam Doyumu Kavramı Tanımı ve Önemi	15
1.4.2. Yaşam Doyumunu Etkileyen Faktörler.....	16
1.5. Aile Kavramı	16
1.5.1.Ailenin İşlevi.....	17
1.5.2.Engelli Çocuk ve Aile	18
1.5.3.Engelli Çocuğa Sahip Olmanın Aile Üzerindeki Etkileri	18
1.5.4.Engelli Çocuğa Sahip Olan Ailelerin Aile İşlevleri.....	20

İKİNCİ BÖLÜM MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli.....	21
2.2. Evren ve Örneklem	21
2.3. Verilerin Toplanması	23
2.3.1. Kişisel Bilgi Formu	23
2.3.2. Yaşam Doyum Ölçeği	23
2.3.3. Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ).....	24
2.4. Verilerin Analizi	27

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR

3.1. Araştırma Bulguları	28
SONUÇ ve ÖNERİLER	40
KAYNAKÇA.....	56
EKLER	69
ÖZGEÇMİŞ	75

KISALTMALAR LİSTESİ

ADÖ	: Aile Değerlendirme Ölçeği
ASHA	: Amerikan Konuşma Dil ve İşitme Derneği
BM	: Birleşmiş Milletler
DEHB	: Dikkat Eksikliği/Hiperaktivite Bozukluğu
DKG	: Dil ve Konuşma Gecikmesi
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
FAD	: Aile Değerlendirme Ölçeği
ICF	: Sakatlık ve Sağlık Sınıflandırması
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
MMFF	: Aile İşlevi Modeli
OSB	: Otizm Spektrum Bozukluğu
ÖÖG	: Özel Öğrenme Güçlüğü
TDK	: Türk Dil Kurumu
WHO	: World Health Organization

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1. Katılımcıların demografik özellikleri	22
Tablo 2.2. Katılımcıların ölçeklerden aldığı puanlarının çarpıklık-basıklık ve kolmogrov smirnov testi anlamlılık düzeyi sonuçları.....	27
Tablo 3.1. Katılımcıların ölçeklere verdiği cevapların betimsel analizi	28
Tablo 3.2. Katılımcıların ölçeklerden aldıkları puanların cinsiyete göre karşılaştırılması.....	28
Tablo 3.3. Katılımcıların yaşlarına göre ölçeklerden aldıkları puanların karşılaştırılması.....	29
Tablo 3.4. Katılımcıların eğitim düzeyine göre ölçeklerden aldıkları puanların karşılaştırılması.....	30
Tablo 3.5. Katılımcıların gelir düzeylerine göre ölçeklerden aldıkları puanların karşılaştırılması.....	31
Tablo 3.6. Katılımcıların ölçeklerden aldıkları puanların ailede veya akrabanızda engelli birey olup-olmama değişkenine göre karşılaştırılması	32
Tablo 3.7. Katılımcıların ölçeklerden aldıkları puanların çocuğu üzerinden sosyal destek alıp-almama değişkenine göre karşılaştırılması	33
Tablo 3.8. Katılımcıların ölçeklerden aldıkları puanların engel ve engellilik ile ilgili eğitim alıp-almama değişkenine göre karşılaştırılması	33
Tablo 3.9. Katılımcıların eşiniz çocuğun bakımda yardımcı olup-olmama değişkenine göre ölçeklerden aldıkları puanların karşılaştırılması	34
Tablo 3.10. Katılımcıların çocuğunuzun engel durumuyla ilgili sizi en çok rahatsız eden çevresel tepkiler nelerdir değişkenine göre ölçeklerden aldıkları puanların karşılaştırılması.....	35
Tablo 3.11. Katılımcıların çocuklarının cinsiyetlerine göre ölçeklerden aldıkları puanların karşılaştırılması.....	36
Tablo 3.12. Katılımcıların çocuğunuzun engel derecesi değişkenine göre ölçeklerden aldıkları puanların karşılaştırılması	37
Tablo 3.13. Katılımcıların çocuklarının engel türü değişkenine göre ölçeklerden aldıkları puanların karşılaştırılması	38
Tablo 3.14. Yaşam doyumu ölçeği ile Aile Değerlendirme Ölçeği arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi	39

ÖNSÖZ

Tezime başlarken ve bitirme aşamasında her soruma sabırla cevap veren, ne zaman ararsam ulaşabildiğim, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, tez danışmanım kendisi olduğu için çok şanslı olduğum, hiçbir makam ve unvanın gerçek samimiyetten daha değerli olmadığını öğrencilerine hatırlatan, kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Taner Atasoy'a sonsuz teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Her zaman her şeyin en iyisini başarabileceğime beni inandıran, her koşulda maddi ve manevi desteğini esirgemeyen, gücüme güç katan, değerli eşim Attilâ Kayhan'a, tez çalışmam boyunca gösterdikleri sevgi, sabır ve anlayış için güzel çocuklarım Kadir Efe ve Yiğit Alp Kayhan'a teşekkür ederim.

Nihal KAYHAN

GİRİŞ

Engellilik, günlük yaşam aktivitelerini yerine getirirken, kişileri zihinsel ve fiziksel açıdan zorlayan ve hareketlerini sınırlayan fonksiyonel bozukluklardır. İşlevsel olarak, engellilik, bireylerin yaşamlarını sürdürebilmek için gerekli faaliyetleri yürütürken sosyal hayata katılımını engelleyen kapasite sınırlamaları olarak tanımlanabilir. Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) Uluslararası İşlevsellik, Engellilik ve Sağlık Sınıflandırmasına (ICF) göre, Engellilik, insanlığın ve insan olma deneyiminin ayrılmaz bir parçasıdır. Birleşmiş Milletler (BM) ve WHO'ya göre, 2010 yılına kadar dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 10'unun engelli olduğu düşünülüyordu. Bunun yakın gelecekte yüzde 15'e veya bir milyardan fazla kişiye yükselmesi beklenmektedir (Fereidouni vd., 2021).

Hem bireysel hem de toplumsal açıdan oldukça önemli bir role sahip olan aile kavramı, tüm uluslarca toplumun en küçük birimi olarak kabul görmektedir. Bedensel ve psikolojik sağlık açısından baktığımızda aile, bireylerin çevresiyle bedensel ilgi, sevgi ve yakınlık kurduğu en doğal alandır. Birey çevresini anlamayı ve anlamlandırmayı yaşamla bağ kurmayı içinde var olduğu aile vasıtasıyla öğrenir (Deniz ve Göller, 2017). Ailede öğrenilenler, bireyin duygu, düşünce ya da bilgilerini başkalarına aktarmasında, görev ve sorumluluklarını yerine getirmesinde etkili olmaktadır (Çavuşoğlu, 2007). Yöntemsel açıdan bakıldığında içine doğdukları aile kişilerin çevreleriyle bağ kurmasında, kendilerinde sorumluluk bilinci ve benlik saygısı oluşturmada doğal olarak belirleyici bir rol oynar (Gladding, 2007).

Yapılan araştırmalara göre engelli çocuğu olan ebeveynlerin aile işlevlerinde meydana gelen bozulma ile ruhsal sağlık durumları arasında önemli bir bağlantı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Şahin, 2017). Engelli çocuk ve ergenlerin aile faktörleri, fiziksel ve psikososyal işlevleriyle önemli ölçüde ilişkilidir. Bu aile faktörleri, aile bağlamında gömülü olan aile işleyişi ve ebeveynlik ile anne, baba, çocuk değişkenlerini içerir. Aile işleyişi, küresel aile ortamının sosyal ve yapısal özelliklerini ifade eder. Aile içindeki etkileşimler ve ilişkiler, özellikle çatışma ve uyum düzeylerini, iş birliği organizasyonunu ve iletişim doyumunu içerir. Sağlıklı aile işleyişi, açık iletişim, iyi tanımlanmış roller, uyum ve iyiye yakın duygu düzenlemesi olan bir aile ortamında gerçekleşir. Buna karşılık, zayıf aile işleyişi, yüksek düzeyde çatışan, duygusal yönden zayıf ve davranışsal kontrolü olmayan ailelerde görülmektedir (Palermo ve Chambers, 2005).

Akandere, Meryem ve Baştuğ, (2009) çalışmalarında " bireylerin aile ve iş hayatlarından arda kalan boş vakitlerinde çevrelerine karşı sergiledikleri tavır ve hassas tepkilere yaşam doyumu denir " ifadesini kullanmışlardır. Buna göre biyolojik faktörler, kişisel özellikler, cinsiyet, yaşam koşulları, eğitim düzeyleri, iş, etnik köken ve çalışma koşulları gibi özellikler kişilerin yaşam doyumu ile yakından ilişkilidir.

Yaşam doyumu, eğitim, sosyo-ekonomik durum, iyimserlik, kendini beğenme, öz yeterlilik, aileden ve iş arkadaşlarından destek ile pozitif, karamsarlıkla negatif ilişkilidir. Ayrıca yapılan araştırmalar kişilerin yaş, cinsiyet, eğitim seviyeleri, eşlik eden hastalıklar ve sosyal görünüş kaygısı ile ilişkilendirilen yaşam doyumunun iyimserlik ve depresyon arasındaki ilişkiye aracılık ettiğini göstermiştir (Kurtović & Ivančić, 2019).

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum düzeyleri ile aile işlevleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum düzeyleri ile aile işlevleri arasındaki ilişki çeşitli değişkenlere (cinsiyet, yaş, eğitim durumu, aylık gelir, aile veya akrabada engelli birey olup-olmama, çocuğunuzla ilgili herhangi bir sosyal destek alıp-almama (engelli maaşı, evde bakım gibi), engel ve engellilikle ilgili herhangi bir eğitime katılıp-katılmama, rahatsız eden çevresel tepkiler, çocuğun cinsiyeti, çocuğun engel durumu, çocuğun engel derecesi, eşlerin çocuğun bakımında birbirlerine yardımcı olup-olmama) göre de incelenmiştir.

Araştırmanın Önemi

Aile üyelerinin hayata bakışını, yaşam tarzlarını ve duygusal durumlarını olumsuz yönde etkileyecek durumlardan birisi de dünyaya gelen bebeğin engelli olarak doğmasıdır. Genelde ebeveynler gelecekle ilgili tüm plan, umut ve beklentilerini normal bir bebek sahip olmak ve büyütmek üzerine kurmaktadır. Bebeğin engelli olarak doğmasıyla aileler tüm planlarını ve beklentilerini değiştirmek zorunda kalmaktadır. Bu durum ailelerin mali konularda, sosyal çevrelerinde ve iş hayatlarında büyük ve köklü değişiklikler yapmalarına sebep olmaktadır. Yaşanılan bu durum karşısında aileler şok, reddetme, olağan dışı üzüntü, suçluluk ve durumu kabullenmeme gibi duygularla yüzleşmek zorunda kalmaktadır. Ailelerin aynı zamanda yaşanan bu yeni duruma uyum sağlayıp, nasıl baş

edeceklerini konunun uzmanlarından, çocuklarının engel durumlarına göre bilişsel, fiziksel ve akademik destek almalıdırlar. Engelli çocuğa sahip olan ebeveynlerin aile işlevleri ve yaşam doyumu düzeylerinin belirlenerek eksik görülen yönleri güçlendirilmeli ve kendilerine devlet ve yerel yönetimlerce gerekli psiko-sosyal destek sağlanmalıdır.

Çalışmadan çıkan sonuçlarla, engelli çocuğa sahip ailelerin yaşadıkları zorluklarla başa çıkma becerileri arttırılmalıdır. Aile, arkadaşlar, diğer ebeveynler veya destek gruplarıyla olumlu etkileşim içine girebilecekleri eğitim planları etkinlikler ve sosyal ortamlar hazırlanmalıdır. Ailelerin stresle başa çıkmaları için stratejiler geliştirmelerine yardımcı olunmalı ve ihtiyaçlarına uygun destek mekanizmaları oluşturulmalıdır. Ebeveynlerin çocuklarının potansiyellerini tanımaları ve takdir etmeleri için çocuklarının gelişimi ve ilerlemesinde daha etkin rol almaları sağlanmalıdır. Bu çalışmayla amaçlanan, engelli çocuğa sahip ailelerin gelecekleriyle ilgili daha bilinçli ve sağlıklı yol haritaları çizmelerini sağlayıp bu konuda yapılacak diğer çalışmalara yön göstermek ve kaynak olmaktır.

Araştırmanın Problemi

Dünyaya gelen her çocuğun, ebeveynlerinin hayatlarında ve aile işlevlerinde birçok değişikliğe sebep olduğu bilinmektedir. Dünyaya gelen çocuğun zihinsel bir engelle sahip olması, aile işlevlerini zora sokarken, ailede gerek duyulan özel ihtiyaçlar ile bu özel durum karşısında kişilerin bireysel baş etme becerileri geliştirmelerini gerektiren bir kriz durumu olarak kabul edilmelidir. Aile ile engelli çocuğun gelişim aşamalarının paralel devam ettiği yönünde birçok çalışma bulunmaktadır. Engelli çocuklar gelişimsel açıdan normal/sağlıklı çocuklar ile karşılaştırıldıklarında her konuda daha yavaş ve oldukça geç ilerleme göstermektedirler. Çocuğun gelişim aşamaları ile ailede yaşanan bazı değişiklikler zaman zaman aile işlevlerinde aksaklıklara neden olmaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda çalışmanın ana problemi olarak engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumu düzeyleri ile aile işlevleri arasındaki ilişkinin ne düzeyde olduğunun incelenmesi belirlenmiştir.

Bu temel soru kapsamında aşağıdaki alt problemlere cevap aranacaktır.

Araştırmanın Alt Problemleri

- Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumu düzeyleri ile aile işlevleri arasında cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı fark var mıdır?
- Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumu düzeyleri ile aile işlevleri arasında yaş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı fark var mıdır?
- Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumu düzeyleri ile aile işlevleri arasında eğitim durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı fark var mıdır?
- Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumu düzeyleri ile aile işlevleri arasında gelir durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı fark var mıdır?
- Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumu düzeyleri ile aile işlevleri arasında ailede veya akrabanızda engelli birey olup-olmama değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı fark var mıdır?
- Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumu düzeyleri ile aile işlevleri arasında çocuğunuz üzerinden sosyal destek alıp-almama değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı fark var mıdır?
- Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumu düzeyleri ile aile işlevleri arasında, engel ve engellilikle ilgili herhangi bir eğitime alıp-almama değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı fark var mıdır?
- Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumu düzeyleri ile aile işlevleri arasında, eşlerin çocuğun bakımında birbirlerine yardımcı olup-olmama değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı fark var mıdır?
- Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumu düzeyleri ile aile işlevleri arasında, çocuğunuzun engel durumuyla ilgili sizi en çok rahatsız eden çevresel tepkiler değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı fark var mıdır?
- Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumu düzeyleri ile aile işlevleri arasında, çocuğun cinsiyeti değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı fark var mıdır?
- Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumu düzeyleri ile aile işlevleri arasında, çocuğun engel derecesi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı fark var mıdır?
- Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumu düzeyleri ile aile işlevleri arasında, çocuğun engel türü değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı fark var mıdır?

Araştırmanın Hipotezleri

1. **Hipotez.** Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum düzeyleri ile aile işlevleri arasında ilişki vardır.

2. **Hipotez.** Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum düzeyleri ile aile işlevleri arasında cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar vardır.

3. **Hipotez.** Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum düzeyleri ile aile işlevleri arasında yaş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar vardır.

4. **Hipotez.** Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum düzeyleri ile aile işlevleri arasında eğitim durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar vardır.

5. **Hipotez.** Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum düzeyleri ile aile işlevleri arasında gelir durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar vardır.

6. **Hipotez.** Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum düzeyleri ile aile işlevleri arasında aile veya akrabada engelli birey olup-olmama değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar vardır.

7. **Hipotez.** Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum düzeyleri ile aile işlevleri arasında çocuğunuz üzerinden sosyal destek alıp-almama değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar vardır.

8. **Hipotez.** Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum düzeyleri ile aile işlevleri arasında, engel ve engellilikle ilgili herhangi bir eğitim alıp-almama değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar vardır.

9. **Hipotez.** Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum düzeyleri ile aile işlevleri arasında, eşlerin çocuğun bakımında birbirlerine yardımcı olup-olmama değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar vardır.

10. **Hipotez.** Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum düzeyleri ile aile işlevleri arasında, çocuğunuzun engel durumuyla ilgili sizi en çok rahatsız eden çevresel tepkiler değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar vardır.

11. Hipotez. Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum düzeyleri ile aile işlevleri arasında, çocuğun cinsiyeti değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar vardır.

12. Hipotez. Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum düzeyleri ile aile işlevleri arasında, çocuğun engel derecesi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar vardır.

13. Hipotez. Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum düzeyleri ile aile işlevleri arasında, çocuğun engel türü değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar vardır.

Araştırmanın Varsayımları

- Araştırmadaki katılımcıların oluşturduğu örneklemin, evreni temsil edebilecek yeterlilikte olduğu varsayılmaktadır.
- Veri toplama araçların geçerli ve güvenilir olduğu varsayılmaktadır.
- Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin anket ve ölçeklere vermiş oldukları cevapların kendileri açısından yansız, geçerli ve güvenilir olduğu varsayılmaktadır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırmaya katılan örneklem gurubu, İstanbul İli, Gaziosmanpaşa İlçesinde ikamet eden zihinsel engelli çocuğa sahip ailelerle sınırlı tutulmuştur.
- Araştırma, kullanılan ölçeğin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.
- Araştırma, engelli çocuğa sahip ailelerin uygulanan anket ve ölçeklerdeki sorulara verdiği cevapların doğruluğuyla sınırlıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL BİLGİLER

1.1. Engel, Engelli ve Engellilik Kavramı

Literatür incelendiğinde yukarıda bahsedilen kavramlar ile ilgili yapılan tanımlamalar oldukça çeşitli olduğunu görmekteyiz. Engellilik, sakatlık, özürllülük ve buna benzer tanımlamalar ve kavramlar birbirinden farklı gibi görünse de güncel kullanımlarına baktığımızda kelime anlamlarının aynı olduğunu görürüz. Yıllar içerisinde toplumda oluşan hassasiyet ve duyarlılıkla tanımların değiştiği görülmüştür.

1.1.1. Engel

Bir şeyin gerçekleşmesini önleyen sebep, mâni, mahzur, müşkül, pürüz, mânia, handicap, ket (TDK, 2022). Yapmış olduğumuz tanım literatür tanımıdır. Engelle ilgili şu şekilde bir tanımda yapılmıştır. Engel; *“kişilerin demografik, sosyal ve kültürel etkenlerden dolayı olağan bulunan bir işlevi yapmasını sınırlandıran ya da güçleştiren eksiklik halidir”* (Ünal ve Baran, 2010; Atasoy, 2016).

1.1.2. Engelli

Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duygusal yetilerinde farklı düzeylerde kayıpları olan, yaşadıkları bu durum karşısında toplumsal yaşama diğer insanlarla eşit koşullarda tam ve etkin katılım sağlayamayan bireyler engelli olarak tanımlanmaktadır (WHO, 2011). DSÖ'ye göre, toplam engelli sayısının hâlihazırda bir milyarı aştığı tahmin edilmektedir (WHO, 2011).

Birleşmiş milletler engelli hakları bildirgesine göre "*engelli*" terimi; Doğuştan ya da sonradan, bedensel veya zihinsel bir engeli olan kişi anlamına gelir (UN, 1975). Öte yandan WHO, 1980 yılında engelliliği tanımlarken üç ayrı tanım kullanmıştır; bu tanımlar sakatlık (disability), bozukluk (impairment) ve engellilik (handicap) olarak sıralanmıştır. Sakatlık, bozukluk ve engelliliğin uluslararası sınıflandırılması işlevsellik, sakatlık ve sağlık sınıflandırması (ICF), bireylerin ve grupların sağlığına ve işleyişine ilişkin kapsamlı bir perspektif elde etmek için Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından 2001 yılında onaylanmıştır (WHO, 2001).

- ✓ *Bozukluk*; Bireysel düzeyde psikolojik, yapısal veya işlevsel anormallik,
- ✓ *Özürlülük*; Bir kişinin hareketlerini, duyularını veya faaliyetlerini sınırlayan fiziksel veya zihinsel bir durum,
- ✓ *Engellilik*; Herhangi bir nedenden dolayı vücut parçalarının bütünlüğünün bozulması, ruhsal ve zihinsel bir bozukluk ya da özür nedeni ile cinsiyet, yaş, kültürel ve sosyal etkenlere bağlı ilerlemeyi veya başarıyı zorlaştıran bir durum” olarak açıklanmıştır (WHO, 2011).

Ülkemizde ise 7/7/2005 Tarihli ve 25868 sayılı Kanunun; 1’ nci maddesiyle bu Kanunun Adında yer alan “Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması” ibaresi “Engelliler”, 2’nci maddesinde yer alan “özürlüleri” ve “özürlülere” ibareleri sırasıyla “engellileri” ve “engellilere”, olarak değiştirilmiştir (Resmî Gazete, 2013).

Bu kanun içeriğinde engelli tanımı şu şekilde yapılmıştır, Engelli: Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duysal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı toplumsal hayata diğer bireyler ile eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutumlardan ve çevre koşullarından etkilenen birey olarak tanımlanmıştır (Resmî Gazete, 2005).

1.1.3. Engellilik

Engellilik durumunun her normal bireyin hayatında bir kez ortaya çıkma ihtimali çok yüksektir. Engellilik herhangi bir insanın doğarken, çocukluğunda, yetişkinliğinde ya da yaşlılığında ortaya çıkabilir. Bir insan kısa bir süre için veya ömür boyu engelli olabilir. Genel olarak, sakatlık terimi, herhangi bir görece kronik işlev bozukluğunu ifade eder. Öz bakım, sosyal ilişki ve ekonomik üretkenlik gibi genellikle günlük yaşamın gerekli bileşenleri olarak kabul edilen bir veya daha fazla aktiviteyi gerçekleştiremeyen bir kişinin engelli olduğu düşünülür (Chamie, 1995).

Genellikle “engelli insanlar” denildiğinde akıllara tek, homojen bir grup gelmektedir, oysaki engelli bireyler tanımı gerçekte çok çeşitlilik ifade etmektedir. Var olan engellilik türlerinden, ihtiyaç yelpazesine, sosyodemografik ve ekonomik özelliklere kadar engelliği ifade eden kavram geniş ve çeşitlidir. Engelli kişiler görme, işitme, psikiyatrik, gelişimsel, bilişsel, bağımsız yaşam, öz-bakım engelleriyle veya çoklu engelleyici durumların herhangi bir kombinasyonuyla yaşayabilirler. Aynı engele sahip iki kişi, geliri, sosyal ve toplumsal faktörleri, genetik, sağlık hizmetlerine erişim ile ırk, etnik köken ve cinsiyet farklılıklarından

dolayı engelli olma durumdan değişik şekillerde etkilenebilir ve farklı ihtiyaçlara sahip olabilir. Temel olarak bireyler, toplumun genel olarak damgalanmış, kalıplaşmış düşüncelerine veya dış görünüşüne göre engelli veya özürlü olarak etiketlenir. Engelliler, günlük işlerini sorunsuz bir şekilde yerine getiremeyen kişiler olarak algılanır. Bu tür etiketler, engel durumu ve derecesi bilinmeden bireylerin tümünü aynı şekilde damgalar (Stevens vd., 2016).

Oysaki engellilik;

Bilişsel, fiziksel, mental, duyuşsal, gelişimsel, duyuşsal durumlar ve bazen de bunların birkaçının birleşmesinden meydana gelebilir. Bir kişiye ancak günlük yaşamının belirli fonksiyonlarını yerine getiremeyecek durumda olduğu zaman engelli denilebilir.

1.2. Engellilik Nedenleri

Millî Eğitim Bakanlığının Aile ve Tüketici Hizmetleri Engelli Bireyler Modülünde engellilik nedenleri şu şekilde sıralanmaktadır (MEB, 2011).

1.2.1. Doğum Öncesi Nedenler

Doğum öncesi nedenleri incelediğimizde genellikle anne ve anneye bağı gelişen faktörler nedeniyle, özellikle hamileliğin ilk üç ayda gebelikte geçirilen enfeksiyon hastalıkları (kızamıkçık, toksoplazma, hepatit B, suçiçeği, cinsel yolla bulaşan hastalıklar) sonucunda görülmektedir. Bunların dışında gebelikte yetersiz beslenme, gebelikte ilaç kullanılmadan önce doktora danışılmaması, bazı kromozomsal hastalıklar, anne-baba arasındaki kan uyumsuzluğu (RH faktörü), kalımsal hastalıklar, akraba evlilikleri annenin doğum yaptığı yaş (annenin 36 yaşın üzerinde olması veya 17'nin altında kalması), annenin sık ve çok sayıda hamile kalması, gebelikte annenin alkol, sigara ve uyuşturucu madde kullanması, annenin sahip olduğu kronik hastalıklar (diyabet, hipertansiyon, epilepsi, kalp hastalıkları), gebelikte annenin radyasyondan etkilenmesi, gebelik esnasında annenin travmaya maruz kalması, kaza, stres, zehirlenme geçirmesi, gebelikte zamanında sağlık kontrollerinin yaptırılmaması, annenin vücudunda gebelik esnasında yeteri derecede mineral ve vitaminin olmaması başlıca doğum öncesi nedenler arasında sayılabilir (Aral, 2011).

1.2.2. Doğum Sırası Nedenler

Doğum anında meydana gelebilecek engellilik nedenlerini önlemek için uzman bir ekip ve tam teşekküllü bir hastane ortamında doğum yapılması gerekmektedir (Özer, 2011). Doğum esnasında bebeğin anne karnındaki duruşu ile ilgili anomaliler sonucunda travmaya maruz kalması, doğumun süresinin beklenenden önce ve geç gerçekleşmesi, düşük doğum ağırlıklı doğan bebek, doğum esnasında bebeğin boynuna kordon dolanması sonucu oksijensiz kalması, anestezinin kontrolsüz kullanımı gibi sebepler bebeğin engellilik nedenleri olarak sayılabilmektedir (Akçamete, 2010).

1.2.3. Doğum Sonrası Nedenler

Doğum öncesinde ve anında herhangi bir sağlık problemi öngörülme-yen ve sağlıklı olarak dünyaya gelen bebekler doğum sonrasında ya da ilerleyen yıllarda birtakım hastalıklar veya olumsuz etkenler neticesinde engelli olabilir (Özer, 2011).

Doğum sonrasında bebeğin gerekli sağlık kontrollerinin zamanında yaptırılmaması, ağır ve ateşli hastalık geçirmesi, gerekli ve önemli testlerin yapılmaması, aşılarının düzenli ve zamanında yaptırılmaması, doğumdan sonra ağır sarılık geçirmesi, dengesiz ve yetersiz beslenmesi, zehirlenmeler, aile ve çevrenin eğitimsizliği, ev, iş, trafik kazaları, doğal afetleri doğum sonrası nedenler arasında sayabiliriz (Düşünür, 2019).

1.3. Engellilik Türleri

- ✓ Zihinsel Öğrenme yetersizliği olan Bireyler,
- ✓ İşitme Yetersizliği Olan Bireyler,
- ✓ Görme Yetersizliği Olan Bireyler,
- ✓ Ortopedik Yetersizliği Olan Bireyler,
- ✓ Dil ve Konuşma Güçlüğü Olan Bireyler,
- ✓ Özel Öğrenme Güçlüğü Olan Bireyler,
- ✓ Duyusal, Davranışsal ve Sosyal Uyum Güçlüğü Olan Bireyler,
- ✓ Otistik Özellikler Gösteren Bireyler,
- ✓ Üstün Zekâ ve Üstün Yeteneği Olan Bireyler,
- ✓ Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Olan Bireyler

1.3.1. Zihinsel Öğrenme Yetersizliği Olan Bireyler

Zihinsel engellilik veya zihinsel gelişimsel bozukluk terimi, kişilerin gelişimsel dönemde başlayan, klinik değerlendirmeye dayalı olarak uygulanan, uygun şekilde düzenlenmiş, standartlaştırılmış ve doğrulanmış zihinsel işlevsellik ve uyumsal davranış testleriyle ölçüldüğünde, çıkan sonucun ortalamanın önemli ölçüde altında kalmasını tanımlamak için kullanılır (WHO, 2021).

Zihinsel engellilik için yaygın olarak kabul edilen tanımlar ve sınıflandırma sistemleri, uygulama esnasında sosyal ve pratik alanlar açısından ele alınır. Topluma uyum sağlayamayan kişiler, bağımsız hareket edememe ve sosyalleşememe gibi problemlerle karşı karşıya kalırlar. Gelişimsel açıdan da yaşlılarından geride olan bireyler sosyokültürel standartları karşılayamazlar. Kişiler ev, okul, iş ve toplum gibi birden çok ortamda iletişim, sosyal katılım ve bağımsız yaşam gibi günlük hayatın bir veya birden fazla etkinliğinde zorlanırlar (Patel vd., 2020)

1.3.2. İşitme Yetersizliği Olan Bireyler

İşitme yetersizliği, fizyolojik işitsel sistemin bozulmasının sonucu olarak meydana gelmektedir. İşitme bozukluğu, dilin gelişimini, kişinin konuşmayı algılamasını ve sürdürmesini sınırlayabilir. İşitme yetersizlikleri kişinin işitsel bilgileri ayırt etme, tanıma, anlama ve algılamadaki zorluklarına göre düzenlenebilir. İşitme engelli bireyler işitme güçlüğü çekenler veya sağır bireyler olarak isimlendirilebilir (ASHA,1993).

1.3.3. Görme Yetersizliği Olan Bireyler

Bireyin görme bozukluğu deneyimleri, birçok değişkene bağlı olarak değişir. Buna örnek vermek gerekirse; önleme ve tedavi müdahalelerinin varlığı, görme ile ilgili her türlü materyal ve sağlık hizmetine erişim (beyaz baston, gözlük vb. yardımcı ürünler dâhil) bireylerin binalara erişimde yaşadıkları zorluklar, gerekli bilgilendirmelere zamanında erişebilmeleri ve ulaşım problemlerinin olup olmaması da dâhildir. "*Görme Engelli*" terimi hem kısmi hem de tam görme kaybını kapsar. Dünyada en az 2,2 milyar insanın yakın veya uzak görme yetersizliği yaşadığı tahmin edilmektedir (WHO, 2022).

Görme bozukluğunu yakın ve uzak görme bozukluğu olmak üzere iki gruba ayırır (WHO, 2019).

✓ ***Yakın Görme Bozukluğu:***

• 40 cm'de N6 veya M.08'den daha fazla yakın görme bozukluğunun olması.

✓ ***Uzak Görme Bozukluğu:***

• 6/12 ila 6/18'den daha fazla olanlar-hafif görme bozukluğu,
• 6/18 ila 6/60'dan daha kötü olanlar- orta görme bozukluğu,
• 6/60 ila 3/60'dan daha fazla olanlar şiddetli görme bozukluğu,
• 3/60'dan daha fazla olanlar- körlük görme bozukluğu olarak tanımlanmaktadır.

1.3.4. Bedensel (Fiziksel) Yetersizliği Olan Bireyler

Fiziksel Engellilik, kişinin hareketliliğini, kapasitesini, becerisini veya dayanıklılığını etkileyen fiziksel bir durumdur (Sharma vd., 2021).

Fiziksel engellilik, bir kişinin bir veya daha fazla uzvunun fiziksel olarak açıdan hareket etmesinin engellenmesi veya sınırlandırılması olarak ifade edilir. Bu tür hastalıkların nedenleri çeşitlidir. İnsanlar, kalıtım yoluyla ya da kaza, yaralanma, hastalık, ameliyat sonrası oluşan etkilerden dolayı fiziksel engelli olabilir (Cumurcu vd., 2012)

Fiziksel engellilik türleri şu şekilde sıralanabilir;

- ✓ Serebral Palsi
- ✓ Spastik Hemipleji
- ✓ Spastik Kuadripleji
- ✓ Omurilik Yaralanmaları
- ✓ Travma ve Hastalıklar
- ✓ Ampütasyon
- ✓ Spina Bifida
- ✓ Kas-İskelet Yaralanmaları

1.3.5. Dil ve Konuşma Yetersizliği Olan Bireyler

Dil ve konuşma gecikmesi (DKG), dilsel yeteneklerde erken çocukluk döneminde oluşan yaşlılarından geri kalma durumudur (Karakuzu, 2019). Bu durum farklı boyutlar altında incelenmektedir.

✓ **Dil bozukluğu**, sözlü, yazılı ve/veya diğer sembol sistemlerinin anlaşılmasında ve/veya kullanılmasında meydana gelen bozulmadır. Bu bozukluklar,

- Dilin biçimsel olarak bozulması (fonoloji, morfoloji, sözdizimi),
- Dilin içerik olarak bozulması (anlambilim) ve/veya herhangi bir kombinasyonda dilin iletişimdeki işlevini dili kullanmayı içerebilir.

✓ **Konuşma bozukluğu**, konuşma seslerinin, akıcılığın ve/veya sesin artikülasyonunun bozulmasıdır.

• **Artikülasyon bozukluğu**, konuşurken anlaşılabilirliği engelleyen durumlar, çikarmalar, eklemeler veya çarpıtmalarla niteleyen konuşma seslerinin tipik ve sıradan olmayan üretimidir.

• **Akıcılık bozukluğu**, tipik ve sıradan olmayan hız, ritim ve seslerde, hecelerde, kelimelerde ve ifadelerde tekrarlamalarla karakterize konuşma akışındaki bir kesintidir. Bunlar, mücadele davranış, olağanüstü stres ve etkisiz tutumları beraberinde getirir.

• **Ses bozukluğu**, kişilerin cinsiyet ve yaşlarından farklı, normal olmayan ses üretimi ve ses kalitesi, perdesi, gürlüğü, rezonansı veya herhangi bir süresinin olmaması ile tanımlanır (ASHA,1993).

1.3.6. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Olan Bireyler

Dikkat Eksikliği/Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB), çocuklukta başlayan bir nörogelişimsel durum olarak kabul edilmesine rağmen, yetişkinlerde de sık görülen ve bireyin sosyal hayata uyumunu engelleyici bir durum olarak kabul edilmektedir (Magnin & Maurs, 2017). Sendromun tanısı oldukça karmaşık olduğundan, özellikle psikiyatrik, nörolojik veya diğer nörogelişimsel koşullar da ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bu tür hastaların bir kısmına çocukluk veya ergenlik döneminde tanı konulamayabilir, ancak ilerleyen yaşlarda yetişkinlerde ve daha yaşlı bireylerde DEHB' ye eşlik eden diğer hastalıklar ve sonuçları sıklıkla gözlemlenmektedir (Magnin & Maurs, 2017).

1.3.7. Ruhsal ve Duygusal Bozukluğu Olan Bireyler

Ruh sağlığının bozuk olan bireyler, kendi yeteneklerini fark edemeyen, yaşamın normal stresleriyle baş edemeyen, verimli çalışamayan ve içinde bulunduğu topluma katkı sağlayamayan kişiler olarak tanımlanır (WHO, 2018). Zihinsel engellilerin aksine, ruh sağlığı bozuk kişilerin akıl sağlığında genellikle sorunlu

düşünceler, duygular, davranışlar ve çevreyle kurulan bozuk ilişkilerin birleşmesi ile karakterize edilen rahatsızlıklar görülmektedir (WHO, 2018). Ruhsal bozuklukların örnekleri arasında depresyon, anksiyete bozukluğu, davranış bozukluğu, bipolar bozukluk ve psikoz bulunmaktadır (WHO, 2018).

1.3.8. Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireyler

Otizm spektrum bozukluğu (OSB), sınırlı ve tekrarlayan ilgi ve davranışları içeren iletişim, sosyal etkileşim ve çevresel ilişkilerdeki bozulmalarla karakterize edilen bir dizi durumu tanımlar (Hodes & Gau, 2016). Otizm spektrum bozukluğuna sahip bireyler (OSB), karşılıklı sosyal iletişimdeki temel bozuklukların ve oldukça sınırlı ilgi alanları ile tekrarlayan davranışların temel tanısal özelliklerini paylaşan, etiyolojik olarak çeşitli ve örtüşen sendromların bir koleksiyonudur (Muhle vd., 2016).

1.3.9. Özel Öğrenme Güçlüğü Olan Bireyler

Özel öğrenme güçlüğü (ÖÖG), bir veya daha fazla temel psikolojik sürece maruz kalan kişiler ile ilgili bir bozukluktur. Yazılı veya sözlü dili anlama, kullanma, düşünme, dinleme, konuşma, heceleme, okuma, yazma veya matematik ile ilgili hesaplama yapmadaki herhangi bir eksikte kendini gösterebilir. Bu terim, beyin hasarı, algısal engeller, en alt beyin fonksiyon bozukluğu, disleksi ve gelişimsel konuşma geriliği gibi durumları içerir. Bu tür terimler, öncelikle görsel, işitsel veya motor engellerin, zihinsel geriliğin, duygusal rahatsızlıkların, çevresel, kültürel veya ekonomik dezavantajların sonucu olan bir öğrenme problemini içermektedir (Cortiella & Horowitz, 2014).

Özel öğrenme güçlükleri, akademik becerilerin farklı alanları üzerinde bir etkiye sahiptir. Bireylerin genel entelektüel ve akademik yetkinliği açısından düşünüldüğünde problemler karşısında kendi yaşlarından beklenmedik bir zorluk düzeyi ile karşılaşma durumu olarak da ifade edilebilir. Özel öğrenme güçlüğü tanımlamak için okur-yazarlığın kazanımlarını etkileyen disleksi iyi bir örnek olarak gösterilebilir (McDowell, 2018).

1.4. Yaşam Doyumu

Yaşam doyumu, mutluluk ve öznel iyi oluş ile eşanlamlıdır. Bu kavramın yapısında iki bileşen vardır. Bunlar ruhsal ya da duygusal ve bilişsel veya yargısal bileşenlerdir. Ruhsal ve duygusal bileşene öznel iyi oluş, bilişsel veya yargısal bileşene yaşam doyumu denmektedir (Hall, 2014; Diener vd., 1985).

Lopez-Ortega vd. yaşam doyumunun, sağlıklı olmanın ve hayata başarılı bir şekilde uyum sağlamanın en önemli göstergelerinden biri olduğunu öne sürmektedir (Lopez-Ortega vd, 2016).

1.4.1. Yaşam Doyumu Kavramı Tanımı ve Önemi

Yaşam doyumu, ruh sağlığının anahtar boyutu olan öznel iyi oluşun bir göstergesidir (Agache vd., 2014). Yaşam doyumu, bireyin kendi kurallarını kullanarak belirlediği yaşam kalitesine ilişkin kendini değerlendirmesidir (Shin ve Johnson, 1978). Yaşam doyumu, öznel iyi oluşun bilişsel parçasıdır. Yaşam doyumu önemli bir değişkendir ve bireyin psikolojik durumu kadar hayattan aldığı keyif ile de ilgilidir (Pavot ve Diener, 1993). Yaşam doyumu, görünür yaşam kalitesinin göstergelerinden biridir. Zihinsel ve fiziksel sağlık göstergeleri ile insanların bireysel olarak kendini ne kadar geliştirebildiğini gösterir. Yaşam memnuniyeti ile ilgili veriler çeşitli amaçlar için kullanılmaktadır (Saris vd., 1996). Filozoflara göre mutluluk kelimesi nesnel iyiyi kapsar. Bir başka deyişle, öznel iyi oluş kişinin o an ki hissettiği duyguların bütünüdür. Yaşam doyumu kavramı ise yaşamın genel bir değerlendirmesidir (Veenhoven, 1996).

Günümüzde 'yaşam doyumu' kavramının iki farklı şekilde kullanımı mevcuttur,

1. İyi bir yaşam için gerekli görülen koşulların varlığı,
2. İyi yaşamın gerçekçi uygulamaları

Toplumsal açıdan kullanıldığında bu kavramın yalnızca ilk anlamı geçerlidir. Bir ülkedeki insanların yaşam doyumunun düşük olduğunu söylediğimizde, orada yaşayanların birçoğunun yeterli gıda, barınma ve sağlık gibi temel koşullarının yetersiz olduğunu kastetmiş oluruz. Başka bir deyişle: ülke, içinde hayatını sürdüren insanlar için hiç de yaşanabilir değildir. Bireysel olarak bakıldığında, yaşam doyumu teriminin her iki anlamı da kapsadığını görebiliriz. Birinin iyi bir hayatı olmadığını söylediğimizde, onun kesinlikle sahip olması gerektiğini düşündüğümüz şeylerden yoksun olduğunu veya bu kişinin kişisel gelişim sürecini tamamlayamadığını kastetmiş olabiliriz. Bu koşullar birbiriyle çakışabilir, ancak bu mutlaka böyle olmalıdır demek değildir. İnsanlar zengin, güçlü ve popüler oldukları halde büyük problemlere sahip olabilir. Öte yandan, fakir, güçsüz ve hayattan izole edilmiş biri tüm bu zorluklara rağmen hem zihinsel hem de fiziksel olarak gelişiyor olabilir. Bu bahsettiklerimizi iki şekilde adlandırabiliriz,

1. Varsayılan yaşam kalitesi,
2. Görünen yaşam kalitesi (Veenhoven, 1996).

1.4.2. Yaşam Doyumunu Etkileyen Faktörler

Yaşam doyumu, bir kişinin diğerlerinin yanı sıra iş, aile, arkadaşlar ve eğitim gibi belirli alanlarda hayatının genel kalitesini değerlendirme derecesi olarak tanımlanır (Arias vd., 2018). Araştırmacılar Yaşam doyumuna tesir eden faktörleri şu şekilde basamaklandırmıştır (Baykoçak, 2002; Atasoy, 2020).

- ✓ Toplumsal bağlar,
- ✓ Bedensel olarak iyi hissetme hali,
- ✓ İstediklerine erişme hususunda uyum sağlama,
- ✓ Pozitif bireysel benlik,
- ✓ Hayatın anlamlı olduğunu düşünmek,
- ✓ Maddi olarak kendini güvende hissetme,
- ✓ Gündelik hayattan haz almak,

Yaşam doyumunu etkileyen faktörleri şu şekilde de sıralayabiliriz,

Kişisel fikirlerini açıkça dile getirebilmek, durağan olmamak, siyasal oturmuşluk, bedensel ve psikolojik olarak dirençli olmak, iyi bir eş ve evliliğe sahip olmak, arkadaş çevresi ve aile ile ilişkilerin iyi olması, düzenli egzersiz yapabilmek, hayatını kendisinin yönlendirdiğine düşünmek, yaşadığı bölgenin güvenli olması, geniş bir sosyal çevreye sahip olmak, hür yaşamak, olumlu kişisel karakter sahibi olmaktır (Dağlı ve Baysal, 2017; Dockery, 2003; Özdevecioğlu ve Aktas, 2007; Atasoy, 2020).

1.5. Aile Kavramı

Aile, düzene yönelik eğilimler ile anlık olası değişiklikler arasında denge kurmak zorunda olan ve sürekli bir kimlik inşası sürecinden geçen, kişiler arası bir sistemdir (Togliatti & Catugno, 1996).

Sözlükteki anlamıyla aile kadın ve erkeğin evlilik ile başlayan içinde çocuklarının da bulunabileceği, kişiler arasında kan bağının olduğu toplumun en küçük yapısıdır (TDK, 2022). Aile erkek ve kadının çocuklarını da dâhil olduğu, içerisinde eşit derecede iş bölümünün barındıran bir yapıdır. Bu yapı çekirdek ve geniş aile olmak üzere iki tiptir. Ailenin fiziksel, duygusal ve psikolojik ihtiyaçları aile içinde karşılanır. Öte yandan aileler arasındaki iletişim kanalları da önemlidir.

Dolayısıyla aile sisteminin işleyişi, üyelerinin ruh sağlığını fazlasıyla etkiler. Aile işlevi, problem çözme, sosyal ilişkiler, roller, duygusal kontrol, psikiyatrik problemler, fiziksel hastalık, sosyal çatışma, kaygı ve üyelerinin depresyonu ile pozitif ilişkilidir (Ahmadi vd., 2011).

1.5.1. Aile İşlevi

Aile işlevinin kapsamını, aile ilişkilerinin yapısı, aile içindeki iletişim, ailede üyeler arasındaki iletişimin kalitesi ve buna bağlı rollerin işleyişi belirler (Fang vd., 2004). Aile, toplum için bireyi verimli bir şekilde beslemek ve geliştirmek amacıyla oluşturulan birincil ortamdır. Aile üyelerinin sağlıklı iletişimi, birimin sorunlarını birlikte ele alma ve her bir üyenin ailenin geri kalanına karşı sorumluluklarını kendi rutinlerine dâhil etme becerileriyle tanımlanabilir (Ryan vd., 2012). Bu nedenle aile işlevi, bütünlüğü kapsayan yoğun bir bağlantıya sahip bir birim olarak görülür (Shek vd., 2014). Daha basit bir ifadeyle, aile işlevi, bireylerin günlük rutinlerini, her birinin aile içindeki rollerini yerine getirerek ne şekilde uyguladığını ifade eder (Haines vd., 2016). Çeşitli araştırmalar, aile işlevinin, yalnızlık, depresyon, internet bağımlılığı, çocuk beden kitle indeksi ve intihar düşüncesi ile negatif ilişkili olmasının yanı sıra, esenlik dayanıklılığı ve fiziksel aktivite ile pozitif ilişkisinin olduğunu bulmuştur (Cong vd., 2022). Özşenol vd. (2003) tarafından yapılan çalışmada, engelli bir bebeğin dünyaya gelişi ile ailelerin birçok farklı koşul ve değişimle karşı karşıya kaldıklarını ifade etmişlerdir. Raina vd. (2005)'nin yapmış oldukları araştırmada engelli çocuğa sahip ebeveynlerin aile işlevlerinde meydana gelen ruhsal ve duygusal bozulmalar ile ailenin psikolojik sağlık durumu arasında negatif bir ilişki tespit etmişlerdir. Dünyaya gelen çocuğun özel gereksiniminin olması ise, devam eden aile yaşantısının ve ebeveynler arasındaki evlilik bağlarının zarar görmesine ya da yıpranmasına neden olmaktadır. Böyle bir durumun aile yapısında bazı negatifliklere ve hesaplanamayan bambaşka bir işleyişe doğru yol aldığı görülmektedir.

Ailede yaşanan bu aksi durumun nedenleri arasında,

- ✓ Özel gereksinimi olan çocuğun dünyaya gelişiyle ailede oluşan gerginlik, birleşen fizikî, ekonomik ve ruhsal problemler,
- ✓ Ailede özel gereksinimi olan bir çocuğun daha olması,
- ✓ Ailede özel gereksinimi olan çocuğa sahip ebeveynlerin yüklendiği görevler,

✓ Özel gereksinimi olan çocuğa sahip ebeveynlerin onlarla empati kuramayan ve doğru yönlendirme yapamayan kişilere (personel ya da uzman) rastlamaları sonucunda çocuğun eğitiminde ilerleme kaydedememeleri dolayısıyla fazlasıyla zaman kaybına yol açar,

✓ Özel gereksinimi olan çocuğa sahip ebeveynlerin, tanıdıkları, arkadaş çevrelerinin ve akrabalarının verdikleri olumsuz tepkiler olarak tanımlanmaktadır. Ebeveynlerin maruz kaldığı bu olumsuzluklar ailede gerginliğin artmasına yol açmaktadır.

1.5.2. Engelli Çocuk ve Aile

Engellilik, bir kişinin yaşına, cinsiyetine, sosyal ve kültürel durumuna göre doğal sayılan görevlerini yapmasını engelleyen küresel ve yaygın bir olgudur (Devereux vd., 2005). Şüphesizdir ki çocuk sahibi olmak tüm toplumlar için yaşamlarındaki en önemli olaylardan biridir. O güne kadar sadece karı-koca olan çiftler artık anne baba rollerini de üstlenmek zorundadır (Çoşkun ve Akkaş, 2009). Dünyaya gelen bebeğin engelli olarak doğması, bütün aileyi dolayısıyla çok yönlü olarak tüm işlevlerini etkiler. Bu yüzden ailenin birliği ve yapısı ciddi zararlar görür. Bu durum aile bireylerinde uyum sağlamada, performansta ve rollerde bir kısım değişikliklere neden olabilir (Kalhori vd., 2017). Her yaştan ve her koşulda çocuk sahibi olmak zihinsel stresi artıran bir faktördür. Bebek zihinsel, fiziksel, iç organsal bir bozukluk veya bunların birkaçının birleşimi ile doğarsa, böyle bir çocuğun dünyaya gelişinin neden olduğu zihinsel, sosyal ve ekonomik açıdan çeşitli toplumsal baskılar aile üzerindeki yükün fazlasıyla artmasına neden olacaktır (Farhangkhah, 2005). Diğer bir deyişle engellilik, ailenin bütünlüğünü ve yapısını etkiler, böylece ailenin işleyişini ve uyumunu değiştirir, bu nedenle aileden birinin engelli olması tüm aileyi ve çeşitli işlevlerini olumsuz etkiler (Sinkler, 1998).

1.5.3. Engelli Çocuğa Sahip Olmanın Aile Üzerindeki Etkileri

Engelli çocukların doğumu ve ebeveynliği, aile üyeleri üzerinde olumsuz psikolojik, sosyokültürel ve ekonomik etkilere sahiptir (Summers vd., 2005; Yoon & Kim, 2015). Aile üyelerinin ruh sağlığı, aile sisteminin işleyişinden etkilenir ve engelli bir çocuğun varlığı genellikle ailede telafisi mümkün olmayan zararlara yol açmaktadır (Ahmadi vd., 2011). Özellikle, gelişmekte olan ülkelerdeki yaşam standartlarının düşüklüğü ve sosyal destek sistemlerinin zayıf olması nedeniyle ailenin üzerinde engelli çocukların bakım yükü daha fazladır (Thuy & Berry, 2013). Engelli çocukların zihinsel, bedensel ve davranışsal fonksiyonlarında belli

sınırlamalar vardır. Çocuklar büyüdükçe olağan ihtiyaçlarının karşılanmasında ya da eğitim süreçlerinde ailelerinin planladıklarının çok üzerinde bir süre bakıma ihtiyaç duyarlar. Bakım verme ebeveyn olmanın normal bir parçası olsa da uzun süre yüksek düzeyde engelli bir çocuğun ihtiyaç duyduğu bakımın sağlanması aileyi maddi ve manevi olarak zorlar ve bakım verenin hem fiziksel hem de psikolojik sağlığını etkileyebilir (Malhotra vd., 2012). Engelli çocuğu olan ailelerin yaşam döngüleri boyunca bakım ihtiyaçlarının farklılıklarına ilişkin yapılan araştırmalar, yaşça küçük çocuğa sahip ebeveynlerin bakım yüklerinin daha fazla olduğu olduğunu ortaya koymuştur (Kim vd., 2015). Engelli bir çocuğun anne-babası, ailenin diğer üyeleri, akrabaları, arkadaşları ve hatta komşularıyla, farklı derecelerde gerginlik yaşayabilirler. Engelli bir çocuğa bakmadaki günlük sorunlar örneğin; uyku ve davranış bozuklukları gibi annenin stres düzeyi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Quine, 1991 ; Sloper & Turner, 1993).

Engelli çocuklara bakmak, ebeveynlere için daha fazla zaman ve emek ve çaba gerektirmektedir bu da tüm aile için daha büyük bir bakım yükü demektir (Tadema & Vlaskamp, 2010). Son yıllarda engelliler alanında yapılan çalışmalarla aile merkezli bakımın ve ailenin yaşam doyumunun artırılmasının ne kadar önemli olduğu görülmüştür (Hu vd., 2012).

Engelli çocuğa sahip aileler ile diğer aileler kıyaslandığında aralarında şu farklılıklar ortaya çıkmaktadır.

- ✓ Engelli çocuğa sahip ailelerin aile işleyişlerinin problemlili olduğu,
- ✓ Engelli çocuğa sahip ailelerin bakım yüklerinin çok fazla olduğu,
- ✓ Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin evlilik doyumlarının yok denecek derecede az olduğu,
- ✓ Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin eş uyumlarının diğerlerine kıyasla daha az olduğu görülmektedir (Al-Krenawi vd., 2011).

Engellilikle ilişkili bu olumsuz etkilerin sonucu olarak, çiftler arasında gerilim ve çatışma, ebeveynler ve diğer çocuklar arasında gerekli ailevi yakınlığın olmaması engelli çocuğun ailesinin yaşam doyumunu üzerinde negatif etkilere neden olmaktadır (Hu vd., 2012 ; Hwang vd., 2010 ;Malhotra vd., 2012 ; Seo vd., 2016). Ancak, bu olumsuz deneyimlere bakıldığında, engelli çocuğa sahip tüm ebeveynlerin aynı durumda olduğunu söylenemez. Bazı ailelerde engelli çocukların varlığı, aile içinde daha güçlü bir uyuma, aile üyeleri arasındaki yakınlığın artmasına ve aile üyelerinin

çevrelerini ve yaşamlarını yeniden değerlendirmeleri gibi olumlu değişikliklere yol açabilir (Kim vd., 2015).

1.5.4. Engelli Çocuğa Sahip Olan Ailelerin Aile İşlevleri

Engelli çocukları yetiştirirken, ailelerin bu tür durumları nasıl yönettiklerini ölçmek için aile işleyişlerinin yeniden değerlendirilmesi gerekir (Taanila vd., 2002). Aile işlevi, aile içindeki iletişim, uyum, esneklik, rol performansı ve sorunlarla başa çıkma süreçlerini içerir. Bu yönler genellikle Aile Uyum ve Uyum Ölçekleri kullanılarak ölçülür (Summers vd., 2005). Engelli çocukların aile işlevlerinin iyi olması onların problem çözme becerilerinin gelişmesine, tutarlılık duygularının oluşmasına, sorunlarla olumlu başa çıkma ve pozitif uyum yoluyla engelli aile üyesinin sosyal hayata uyum sürecine daha hızlı uyum sağlamasına ve daha iyi bir yaşam sürmesine katkıda bulunur (Ylvén vd., 2006). Engelli çocukları olan ailelerde aile işleyişi, dışa dönük olumsuz davranışların azaltılmasına, benlik saygısının geliştirilmesine ve psikolojik istikrarın korunmasına yardımcı olur (Sikora vd., 2013).

İKİNCİ BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada, engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum düzeyleri ile aile işlevleri arasındaki ilişkinin incelenmesi için nicel araştırma yöntemlerinden, nedensel karşılaştırma ve ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama araştırmaları geçmiş yıllarda veya halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 2014). Fraenkel & Wallen (2009) Tarama araştırmalarının asıl amacının bir gruba ait özelliklerin betimlenmesi olduğunu ifade etmektedirler. Korelasyonel olarak da adlandırılan ilişkisel tarama modellerinde, iki ya da daha fazla değişkenin birlikte değişimi incelenmektedir (Büyüköztürk vd., 2017).

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın Evrenini, İstanbul İli, Gaziosmanpaşa İlçesinde devlet ve özel kurumlardan rehabilitasyon hizmeti alan 06-25 yaş aralığındaki çeşitli derecelerde zihinsel engelli çocuğa sahip, 190'ı kadın 42'si erkek toplam 232 ebeveyn oluşturmaktadır. Bu doğrultuda kullanılacak örnekleme yöntemi ise katılımcıların tamamının örneğe girme şansının eşit ve tesadüfi olduğu, aynı zamanda araştırma sonuçlarının çabuk ve kolay bir şekilde ortaya konulmasını sağlayan basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004; Ural ve Kılıç, 2005).

Tablo 2.1. Katılımcıların demografik özellikleri

Değişkenler	Değişken	N	%
Cinsiyet	Kadın	190	81,9
	Erkek	42	18,1
Yaş	24 yaş ve altı	11	4,7
	25-31	46	19,8
	32-38	63	27,2
	39-45	55	23,7
	46 ve Üzeri	57	24,6
	Okuryazar Değil	11	4,7
Eğitim Düzeyi	İlkokul	92	39,7
	Ortaokul	33	14,2
	Lise	58	25,0
	Üniversite	38	16,4
Gelir Düzeyiniz	Düşük	47	20,3
	Orta	154	66,3
	İyi	31	13,4
Ailede veya Akrabanızda Engelli Birey Olup-Olmama Durumu	Evet	155	66,8
	Hayır	77	33,2
Çocuğunuz Üzerinden Sosyal Destek Alıp-Almama Durumu	Evet	132	56,9
	Hayır	100	43,1
Engel ve Engellilikle İlgili Herhangi Bir Eğitim Alıp-Almama Durumu	Evet	45	19,4
	Hayır	187	80,6
Eşiniz Çocuğunuzun Bakımında Yardımcı Olup-Olmama Durumu	Evet	147	63,4
	Hayır	85	36,6
	Acıma	80	34,49
Çocuğunuzun Engel Durumuyla İlgili Sizi En Çok Rahatsız Eden Çevresel Tepkiler Nedir Durumu	Dışlanma	85	36,64
	Şaşırma	36	15,51
	Gülme/Alay	6	2,58
	Suçlama	25	10,78
Çocuğunuzun Cinsiyeti	Kız	94	40,5
	Erkek	138	59,5
Çocuğunuzun Engel Derecesi	% 40-50	62	26,7
	% 51-60	17	7,3
	% 61-70	39	16,8
	% 71-80	31	13,4
	% 81-90	35	15,1
	% 91-100	48	20,7
Çocuğunuzun Engel Türü	Zihinsel	162	69,9
	Otizm	56	24,1
	Down	14	6,0

Tablo 2.1 incelendiğinde, katılımcıların %81,9'unun kadın, %18,1'inin erkek olduğu, %4,7'sinin 24 yaş ve altında, %19,8'inin 25-31 yaş, %27,2'sinin 32-38 yaş, %23,7'sinin 39-45 yaş, %24,6'sinin 46 ve üzeri yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların %4,7'sinin okuryazar olmadığı, %39,7'sinin ilkokul, %14,2'sinin ortaokul, %25,0'ünün lise, %16,4'ünün üniversite mezun olduğu görülmektedir. Katılımcıların %20,3'ün düşük, %66,4'ünün orta, %13,4'ünün iyi gelir düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Katılımcıların %66,8'i evet, ailenizde veya akrabalarınızda engelli birey var, %33,2'si hayır, ailenizde veya akrabalarınızda engelli birey yok cevabını verdikleri görülmektedir. Katılımcıların %56,9'u evet, çocuğunuz üzerinden sosyal destek alıyorum %43,1'i hayır, çocuğunuz üzerinden

sosyal destek almıyorum cevabını verdikleri görülmektedir. Katılımcıların %19,4'ü evet, engel ve engellilikle ilgili herhangi bir eğitim aldım %80,6'sı hayır, engel ve engellilikle ilgili herhangi bir eğitim almadım cevabını verdikleri görülmektedir. Katılımcıların %63,4'ü evet, eşim çocuğun bakımda yardımcı oluyor %36,6'sı hayır, eşim çocuğun bakımda yardımcı olmuyor cevabını verdikleri görülmektedir. Katılımcıların çocuğunuzun engel durumuyla ilgili sizi en çok rahatsız eden çevresel tepkiler nedir durumunu %34,49'unun acıma, %36,64'ünün dışlanma, %15,51'inin şaşırma, %2,58'inin gülme/alay, %10,78'inin suçlama olduğu görülmektedir. Katılımcıların %40,5'inin Kız çocuğa, %59,5'inin ise Erkek çocuğa sahip oldukları görülmektedir. Katılımcıların %26,7'sinin % 40-50, %7,3'nün % 51-60, %16,8'inin % 61-70, %13,4'ünün % 71-80, %15,1'inin % 81-90, % 20,7'sinin % 91-100 engel derecesinde çocuğa sahip oldukları görülmektedir. Katılımcıların %69,8'inin Zihinsel, %24,1'inin Otizm, %6,0'ının Down engel türünde çocuğa sahip oldukları görülmektedir.

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamında, veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Yaşam Doyumu Ölçeği ve Aile Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Ölçekler online ortama taşınarak, zihinsel engelli çocuğa sahip ailelerin soruları yanıtlamaları sağlanmıştır. Verilerin toplanması sırasında “e” anket yöntemi kullanılmıştır. Katılımcılara, araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu, istedikleri zaman araştırmadan ayrılacakları ve gizlilik ilkesine bağlı kalınacağı belirtilmiştir.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcılara ait; cinsiyet, yaş, eğitim durumu, aylık gelir, aile veya akrabada engelli birey olup-olmama, çocuğunuzla ilgili herhangi bir sosyal destek alıp-almama (engelli maaşı, evde bakım gibi), engel ve engellilikle ilgili herhangi bir eğitime alıp-almama, eşlerin çocuğun bakımında birbirlerine yardımcı olup-olmama, rahatsız eden çevresel tepkiler, çocuğun cinsiyeti, çocuğun engel derecesi, çocuğun engel türü, gibi demografik bilgilerini belirlemeye yönelik araştırmacı tarafından oluşturulan 12 soruluk form kullanılmıştır.

2.3.2. Yaşam Doyum Ölçeği

Diener vd. (1985) tarafından geliştirilen ve ilk olarak Köker (1991) ve sonra Dağlı ve Baysal (2016) tarafından Türkiye koşullarında geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılan 5 maddeden oluşan ölçek, tek boyutlu ve 7li likert biçimi bir

ölçektir. Ölçekten alınacak en yüksek puanın 35 en düşük puanın ise 7 dir. Ölçekten alınan yüksek puan yaşam doyumunun yüksekliğini ifade etmektedir.

Puanlamaya baktığımızda;

- ✓ “Hiç uygun değil” seçeneği puan olarak 1’e eşittir,
- ✓ “Uygun değil seçeneği puan olarak 2’ye eşittir,
- ✓ “Biraz uygun değil” seçeneği puan olarak 3’e eşittir,
- ✓ “Ne uygun ne uygun değil” seçeneği puan olarak 4’e eşittir,
- ✓ “Biraz uygun” seçeneği puan olarak 5’e eşittir,
- ✓ “Uygun” seçeneği puan olarak 6’ya eşittir,
- ✓ “Çok uygun” seçeneği puan olarak 7’ye eşittir şeklinde seçenekler yer almaktadır. Ölçekten alınacak puan aralığına baktığımızda en yüksek puanın 35 en düşük puanın ise 7 olduğunu görürüz.

2.3.3. Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ)

Epstein, Baldwin ve Bishop (1950) tarafından geliştirilen FAD anketi McMaster teorisine dayalı olarak kullanılmıştır. “Aile işlevi” sözcüğü, bir ailenin, üyelerinin temel ihtiyaçlarını karşılamak için bir birim olarak birlikte çalışabilme yeteneğini gösterir. McMaster Aile İşlevi (MMFF), aile üyeleri ve aile sistemi arasındaki karşılıklı ilişkileri vurgular. McMaster modeli, McMaster Üniversitesi ve Brown Üniversitesi'nde geliştirilmiştir. Aile birimini, üyelerinin sosyal, biyolojik ve psikolojik gelişimi için bir ortam olarak vurgulayan bir aile danışmanlığı modelidir. FAD' ın 7 boyutu, McMaster modelindeki aile işlevlerinin boyutlarına karşılık gelir (Boterhoven de Haan vd., 2015). Aile Değerlendirme Ölçeği; problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, genel işlevler alt boyutlarını içermektedir. Ölçek 60 sorudan oluşmaktadır. Her soru, ölçekteki bir alt boyutla ilgilidir. Yanıtlayıcıların ölçekten elde ettiği yüksek puanlar, daha sağlıklı aile işlevlerine sahip olduklarını göstermektedir (Shi vd., 2017).

Yanıtlayıcıların Aile Değerlendirme Ölçeğinden elde ettiği yüksek puanlar, aile işlevlerinin daha kötü olduğunu göstermektedir. Buna göre bireysel ölçek puanları 1 (en iyi fonksiyon) ile 4 (en kötü fonksiyon) arasında değişmektedir. Bu anket yüksek düzeyde iç tutarlılığa sahiptir (Akbari vd., 2016).

Ölçekte, 60 sorudan 35 tanesi ters puanlanmaktadır. On iki yaş üzerindeki tüm aile bireylerine uygulanabilen teste zaman kısıtlaması gözetilmemekle birlikte

ortalama 25-30 dakikada tamamlanmaktadır. Her bir alt ölçek için 2.00 kırılma noktasını oluşturmakta ve 2.00'nin üzerindeki puanlar, ilgili aile işlevinde sağlıklı bir gidişat olduğunu göstermektedir. Aile Değerlendirme Ölçeği hem araştırma hem de klinik uygulamada yaygın olarak kullanılmaktadır.

Kullanım alanları şunları içerir:

- 1) Sorun yaşayan aileleri belirlemek için tarama,
- 2) Ailelerin sorun yaşadığı belirli alanları belirleme,
- 3) Tedaviyi takiben değişikliği değerlendirme.

Epstein vd. (1983) tarafından ölçeğin yurtdışındaki geçerlilik çalışması yapılmıştır. Ölçek normal aileler ile psikiyatri hastası olan aileler üzerinde uygulanmış ve normal ailelerin alt test puan ortalamalarının hasta ailelerin aldığı puan ortalamalarından ($P < .001$) düzeyde daha düşük olduğunu yani normal ailelerin daha sağlıklı olduğunu bulmuştur. Ölçüt-bağımlı geçerliği ölçüldüğünde Philadelphia Geriatrik Moral Skalası 47 ve Locke Wallace Evlilik Doyum Skalası ile 53 düzeyinde ilişkisi ortaya konmuştur. Ölçeğin test tekrar test güvenirliği 66 (problem çözme) ile 76 (duygusal tepki verebilme) değerleri arasında hesaplanmıştır. Her bir boyutun kendi iç tutarlılığı Cronbach-alfa katsayıları 7 boyutta 72 ile 92 arasında bulunmuştur.

Ölçeğin Türkiye geçerlilik ve güvenirlik çalışması 1990'da Bulut tarafından yapılmıştır. Yapı geçerliği boşanma aşamasında bulunan 25 çift ile normal evlilik seyrinde bulunan 25 çifte uygulanmış ve 001 ile 01 düzeyinde anlamlı fark bulunmuştur. Ölçüt Bağımlı Geçerliğini ölçmek amacıyla Aile Değerlendirme Ölçeği ile Evlilik Yaşam Ölçeği uygulanmış ve 66 düzeyinde ilişkili olduğu saptanmıştır. Ölçeğin Test-tekrar test güvenirliği 62 (davranış kontrolü) ile 90 (iletişim) değerleri arasında hesaplanmıştır. Her bir boyutun iç tutarlılığı 7 boyutta 42 ile 86 arasında bulunmuştur (Bulut, 1990).

Problem çözme alt ölçeği, ailenin etkili bir şekilde işlevlerini yerine getirebileceği düzeyde maddi ve manevi sorunlarını çözebilme becerisi olarak açıklanmaktadır. Sorunun ortaya çıkışından, çözümlenmesine kadar olan dönemi kapsamaktadır. Aile Değerlendirme Ölçeğinin 2, 12, 24, 38, 50, 60 numaralı soruları ile ölçülmektedir.

İletişim alt ölçeği, ailenin etkili bir iletişim içinde olup olmadığını ölçmektedir. Aile üyeleri arasındaki sözlü iletişimin içeriğinin açık olup olmadığı, kişilerin söylemek istediklerini doğrudan doğruya ifade edip edemedikleri üzerinde durulmaktadır. Aile Değerlendirme Ölçeğinin 3, 14, 18, 22, 29, 35, 43, 52, 59 numaralı soruları ile ölçülmektedir.

Roller alt ölçeği, ailenin maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılayan davranış kalıplarıdır. Ailenin kaynaklarının kullanımı, bakıp büyütmeye, destekleme ve kişisel gelişim sağlama, aile sistemini idare etme gibi konularda davranış kalıbı geliştirip geliştirmediği üzerinde odaklanmakta, görevlerin belirgin ve eşit olarak üyelere dağılımı ile görevlerin aile üyeleri tarafından sorumlu bir şekilde yerine getirilip getirilmemesini ölçmektedir. Aile Değerlendirme Ölçeğinin 4, 8, 10, 15, 23, 30, 34, 40, 45, 53, 58 numaralı soruları ile ölçülmektedir.

Duygusal tepki verebilme alt ölçeği, aile üyelerinin her türlü uyaran karşısında en uygun tepkiyi göstermesi anlamına gelmekte ve sevgi, mutluluk, neşe gibi ferahlık ifade eden duygularla birlikte kızgınlık, üzüntü, korku gibi acil durumları da ele almaktadır. Aile Değerlendirme Ölçeğinin 9, 19, 28, 39, 49, 57 numaralı soruları ile ölçülmektedir.

Gereken ilgiyi gösterme alt ölçeği, aile üyelerinin birbirlerine gösterdiği ilgi, bakım ve sevgiyi içermektedir. En sağlıklı aileler birbirleriyle orta derecede ilgilenirken, az veya çok ilgilenen aileler, bu konudaki işlevini yeterince yerine getiremiyor demektir. Çok ilgilenme, aile üyelerinin birbirlerine fazla bağımlı olduğunun, az ilgilenme ise, birbirlerine az sevgi ve ilgi gösterdiklerinin belirleyicisi olarak kabul edilmektedir. Aile Değerlendirme Ölçeğinin 5, 13, 25, 33, 37, 42, 54 numaralı soruları ile ölçülmektedir.

Davranış kontrolü alt ölçeği, ailenin, aile içindeki üyelerin davranışlarına standart koyma ve disiplin sağlama biçimi olarak belirtilmekte ve bu alt ölçekle psikolojik ve sosyal tehlike karşısındaki davranışlar değerlendirilmektedir. Aile Değerlendirme Ölçeğinin 7, 17, 20, 27, 32, 44, 47, 48, 55 numaralı soruları ile ölçülmektedir.

Genel işlevler alt ölçeği, yukarıda belirtilen altı alt ölçeği de kapsayacak şekilde bilgi toplamayı amaçlamakta, ailenin sağlıklı olup olmadığını genel olarak değerlendirmektedir. Aile Değerlendirme Ölçeğinin 1, 6, 11, 16, 21, 26, 31, 36, 41, 46, 51, 56 numaralı soruları ile ölçülmektedir.

Tablo 2.2. Katılımcıların ölçeklerden aldığı puanlarının çarpıklık-basıklık ve Kolmogrov Smirnov testi anlamlılık düzeyi sonuçları

Ölçek	N	Çarpıklık	Basıklık	p
Yaşam Doyumu Ölçeği	232	-,183	-,613	,003
Problem Çözme	232	,255	-,485	,000
İletişim	232	-,052	-,657	,000
Roller	232	-,224	-,620	,009
Duygusal Tepki Verebilme	232	,304	-,542	,000
Gereken İlgiyi Gösterme	232	,521	,359	,000
Davranış Kontrolü	232	,331	-,345	,000
Genel İşlevler	232	-,028	-,964	,000
Aile Değerlendirme Ölçeği	232	-,183	-,884	,000

Tablo 2.2 incelendiğinde, Kolmogrov Smirnov testi sonuçları ölçeklerinden elde edilen puanlarda normallikten sapmaların anlamlı düzeylerde olduğu gözlemlenmektedir. Fakat Kolmogrov Smirnov testinin uygulanması normallik durumunun incelenmesi için kullanılan yöntemlerden sadece biridir. Normal dağılım eğrilerine bakıldığında normallikten aşırı sapmalar olmadığı görülmüştür. Ayrıca çarpıklık ve basıklık katsayıları dikkate alındığında bütün puanların $\pm 1,5$ aralığında yer aldıkları tespit edilmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda çalışmada parametrik istatistik analizler uygulanmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde IBM SPSS 25 istatistik programı kullanılmıştır. Araştırmada; dağılım analizi, tanımlayıcı analiz ve parametrik hipotez testlerinden Bağımsız örneklem T testi ve ONE-WAY ANOVA analizi, ilişki için ise Pearson Korelasyon analizi uygulanmıştır. Gruplar arası farkın belirlenmesi için ise Post-hoc analizi olarak, varyansları homojen olan grupların ikili karşılaştırılmasında kullanılan ikili karşılaştırma testlerinden daha çok tutucu (küçük farkları önemli bulan ve varyansları homojen olup örneklem grubu farklı olan gruplara uygulanabilen bir teknik olması ve gruplardaki birey sayıları eşit olmadığında da kullanılabilmesi nedeniyle LSD testinden yararlanılmıştır. İstatistiksel olarak $p < 0,05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. Araştırma Bulguları

Tablo 3.1.Katılımcıların ölçeklerden aldıkları puanların betimsel istatistiği

Ölçekler	N	Min	Mak	X±SS
Yaşam Doymu Ölçeği	232	5,00	31,00	19,21±6,67
Problem Çözme	232	6,00	22,00	11,94±3,63
İletişim	232	9,00	32,00	18,73±4,98
Roller	232	11,00	36,00	24,57±5,20
Duygusal Tepki Verebilme	232	6,00	24,00	12,20±3,89
Gereken İlgiyi Gösterme	232	10,00	28,00	17,21±3,11
Davranış Kontrolü	232	13,00	29,00	20,26±3,25
Genel İşlevler	232	12,00	42,00	24,44±6,91
Aile Değerlendirme Ölçeği	232	77,00	191,00	129,06±22,86

Tablo 3.1 incelendiğinde, katılımcıların yaşam doymu toplam skoru ortalaması 19,21±6,67, Aile Değerlendirme Ölçeği; problem çözme boyutu ortalaması 11,94±3,63, iletişim ortalaması 18,73±4,98, roller ortalaması 24,57±5,20, duygusal tepki verebilme ortalaması 12,20±3,89, gereken ilgiyi gösterme ortalaması 17,21±3,11, davranış kontrolü ortalaması 20,26±3,25, genel işlevler ortalaması 24,44±6,91, aile değerlendirme toplam skoru ortalaması 129,06±22,86 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 3.2.Katılımcıların ölçeklerden aldıkları puanların cinsiyete göre karşılaştırılması

Ölçekler	Cinsiyet	N	X	Ss	t	p
Yaşam Doymu Ölçeği	Kadın	190	19,26	6,98	,226	,821
	Erkek	42	19,00	5,07		
Problem Çözme	Kadın	190	11,84	3,60	-,878	,381
	Erkek	42	12,38	3,80		
İletişim	Kadın	190	18,61	4,98	-,829	,408
	Erkek	42	19,31	4,98		
Roller	Kadın	190	24,49	5,24	-,488	,410
	Erkek	42	24,93	5,08		
Duygusal Tepki Verebilme	Kadın	190	12,01	3,87	-1,570	,118
	Erkek	42	13,05	3,90		
Gereken İlgiyi Gösterme	Kadın	190	17,42	3,16	2,195	,029*
	Erkek	42	16,26	2,70		
Davranış Kontrolü	Kadın	190	20,25	3,19	-,112	,911
	Erkek	42	20,31	3,55		
Genel İşlevler	Kadın	190	24,25	6,83	-,881	,379
	Erkek	42	25,29	7,29		
Aile Değerlendirme Ölçeği	Kadın	190	128,58	23,04	-,680	,497
	Erkek	42	131,24	22,20		

*P<0,05; **P<0,01

Tablo 3.2 incelendiğinde, cinsiyet değişkenine göre Aile Değerlendirme Ölçeği alt boyutlarından gereken ilgiyi gösterme alt boyutunda anlamlı farklılık olduğu

tespit edilmiştir ($p<0,05$). Cinsiyet değişkenine göre yaşam doyumu düzeyinde ve Aile Değerlendirme Ölçeğinin, toplam skoru ile problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, davranış kontrolü ve genel işlevler alt boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 3.3.Katılımcıların yaşlarına göre ölçeklerden aldıkları puanların karşılaştırılması

	Yaş	N	X	Ss	f	p	Fark(LSD)
Yaşam Doyumunu Ölçeği	24 yaş ve altı ^a	11	18,64	5,12	3,629	,007*	b>a
	25-31 ^b	46	20,80	6,56			
	32-38 ^c	63	20,71	6,46			
	39-45 ^d	55	16,71	6,98			
	46 ve üzeri ^e	57	18,79	6,32			
Problem Çözme	24 yaş ve altı ^a	11	11,27	3,82	1,561	,186	-
	25-31 ^b	46	12,65	4,19			
	32-38 ^c	63	11,24	3,22			
	39-45 ^d	55	11,67	3,12			
	46 ve üzeri ^e	57	12,51	3,93			
İletişim	24 yaş ve altı ^a	11	18,09	6,64	,329	,858	-
	25-31 ^b	46	18,91	5,28			
	32-38 ^c	63	18,37	5,00			
	39-45 ^d	55	19,29	4,79			
	46 ve üzeri ^e	57	18,58	4,66			
Roller	24 yaş ve altı ^a	11	26,27	6,72	,474	,755	-
	25-31 ^b	46	24,85	5,36			
	32-38 ^c	63	24,14	4,76			
	39-45 ^d	55	24,75	4,73			
	46 ve üzeri ^e	57	24,33	5,73			
Duygusal Tepki Verebilme	24 yaş ve altı ^a	11	13,27	4,41	1,833	,206	-
	25-31 ^b	46	12,78	3,44			
	32-38 ^c	63	11,65	3,70			
	39-45 ^d	55	12,33	4,36			
	46 ve üzeri ^e	57	12,00	3,86			
Gereken İlgiyi Gösterme	24 yaş ve altı ^a	11	16,45	2,91	1,090	,362	-
	25-31 ^b	46	16,96	2,90			
	32-38 ^c	63	17,32	3,10			
	39-45 ^d	55	17,85	3,46			
	46 ve üzeri ^e	57	16,81	2,95			
Davranış Kontrolü	24 yaş ve altı ^a	11	19,73	2,90	1,407	,232	-
	25-31 ^b	46	20,80	3,34			
	32-38 ^c	63	20,37	3,66			
	39-45 ^d	55	20,60	3,06			
	46 ve üzeri ^e	57	19,47	2,87			
Genel İşlevler	24 yaş ve altı ^a	11	26,36	9,88	1,155	,332	-
	25-31 ^b	46	25,41	7,01			
	32-38 ^c	63	23,05	6,08			
	39-45 ^d	55	24,93	6,90			
	46 ve üzeri ^e	57	24,33	7,03			
Aile Değerlendirme Ölçeği	24 yaş ve altı ^a	11	130,73	31,38	,644	,632	-
	25-31 ^b	46	132,22	23,15			
	32-38 ^c	63	125,98	21,52			
	39-45 ^d	55	130,89	21,99			
	46 ve üzeri ^e	57	127,84	23,39			

* $P<0,05$; ** $P<0,01$

Tablo 3.3 incelendiğinde, katılımcıların yaşlarına göre yaşam doyumu düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu durumun 24 yaş altı ile 25-31 yaş arasındaki farklılıktan kaynaklandığı görülmektedir. Aile Değerlendirme Ölçeği toplam skoru ve alt boyutlarında problem

çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler alt boyutlarında yaş değişkenlerine göre istatistiksel açıdan farklılık olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Tablo 3.4. Katılımcıların eğitim düzeyine göre ölçeklerden aldıkları puanların karşılaştırılması

	Eğitim Düzeyi	N	X	Ss	f	p	Fark(LSD)
Yaşam Doyumu Ölçeği	Okuryazar Değil ^a	11	19,27	5,22	4,876	,001*	b<d b<e
	İlkokul ^b	92	17,41	6,49			
	Ortaokul ^c	33	18,70	6,53			
	Lise ^d	58	20,05	6,50			
	Üniversite ^e	38	22,71	6,53			
Problem Çözme	Okuryazar Değil ^a	11	13,45	3,33	,561	,691	-
	İlkokul ^b	92	11,86	3,73			
	Ortaokul ^c	33	11,76	3,97			
	Lise ^d	58	11,76	3,39			
	Üniversite ^e	38	12,11	3,62			
İletişim	Okuryazar Değil ^a	11	21,36	1,57	1,992	,097	-
	İlkokul ^b	92	19,22	4,61			
	Ortaokul ^c	33	19,00	5,32			
	Lise ^d	58	18,28	5,18			
	Üniversite ^e	38	17,26	5,55			
Roller	Okuryazar Değil ^a	11	28,73	4,50	3,813	,005*	a>b a>c a>d a>e b>d
	İlkokul ^b	92	25,15	4,79			
	Ortaokul ^c	33	25,00	5,69			
	Lise ^d	58	22,91	5,21			
	Üniversite ^e	38	24,13	5,18			
Duygusal Tepki Verebilme	Okuryazar Değil ^a	11	15,82	3,06	3,501	,008*	a>b a>c a>d a>e
	İlkokul ^b	92	12,43	3,85			
	Ortaokul ^c	33	12,45	4,27			
	Lise ^d	58	11,43	3,41			
	Üniversite ^e	38	11,53	4,01			
Gerekten İlgiyi Gösterme	Okuryazar Değil ^a	11	17,73	2,28	2,633	,035*	b>c b>d
	İlkokul ^b	92	17,96	3,47			
	Ortaokul ^c	33	16,61	2,94			
	Lise ^d	58	16,55	2,66			
	Üniversite ^e	38	16,76	2,88			
Davranış Kontrolü	Okuryazar Değil ^a	11	22,55	3,42	1,899	,112	-
	İlkokul ^b	92	20,38	3,49			
	Ortaokul ^c	33	19,82	3,04			
	Lise ^d	58	20,28	3,18			
	Üniversite ^e	38	19,66	2,67			
Genel İşlevler	Okuryazar Değil ^a	11	31,00	4,52	3,552	,008*	a>b a>c a>d a>e
	İlkokul ^b	92	24,40	5,65			
	Ortaokul ^c	33	25,67	7,43			
	Lise ^d	58	23,26	7,37			
	Üniversite ^e	38	23,34	8,08			
Aile Değerlendirme Ölçeği	Okuryazar Değil ^a	11	151,00	13,36	3,931	,004*	a>b a>c a>d a>e
	İlkokul ^b	92	131,00	19,85			
	Ortaokul ^c	33	130,09	25,74			
	Lise ^d	58	124,05	22,79			
	Üniversite ^e	38	124,79	25,75			

* $P<0,05$; ** $P<0,01$

Tablo 3.4 incelendiğinde, katılımcıların eğitim düzeyine göre yaşam doyumu düzeyinde anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Bu durumun ilkokul ile lise, ilkokul ile üniversite arasındaki farklılıktan kaynaklandığı belirlenmiştir. Eğitim değişkenine göre Aile Değerlendirme Ölçeği; roller, duygusal tepki verebilme,

gereken ilgiyi gösterme, genel işlevler alt boyutunda ve genel skorunda anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu durumun roller boyutunda okuryazar değil ile ilkokul, okuryazar değil ile ortaokul, okuryazar değil ile lise, okuryazar değil ile üniversite ve ilkokul ile lise arasındaki farklılıktan kaynaklandığı görülmektedir. Bu durumun duygusal tepki verebilme boyutunda okuryazar değil ile ilkokul, okuryazar değil ile ortaokul, okuryazar değil ile lise, okuryazar değil ile üniversite arasındaki farklılıktan kaynaklandığı belirlenmiştir. Bu durumun gereken ilgiyi gösterme alt boyutunda ilkokul ile ortaokul, ilkokul ile lise arasındaki farklılıktan kaynaklandığı belirlenmiştir. Genel işlevler boyutu ve aile değerlendirme genel skorunda ortaya çıkan farklılığın okuryazar değil ile ilkokul, okuryazar değil ile ortaokul, okuryazar değil ile lise, okuryazar değil ile üniversite arasındaki farklılıktan kaynaklandığı görülmektedir. Eğitim düzeyi değişkenine göre Aile Değerlendirme Ölçeğinin, problem çözme, iletişim ve davranış kontrolü alt boyutlarında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 3.5.Katılımcıların gelir düzeylerine göre ölçeklerden aldıkları puanların karşılaştırılması

	Gelir Düzeyi	N	X	Ss	f	p	Fark(LSD)
Yaşam Doyumu Ölçeği	Düşük ^a	47	15,70	5,80	16,471	,000**	a<b a<c
	Orta ^b	154	19,32	6,09			
	İyi ^c	31	24,00	7,66			
Problem Çözme	Düşük ^a	47	12,85	3,90	2,014	,136	-
	Orta ^b	154	11,64	3,50			
	İyi ^c	31	12,00	3,79			
İletişim	Düşük ^a	47	20,26	4,74	2,963	,054	-
	Orta ^b	154	18,25	4,76			
	İyi ^c	31	18,81	6,00			
Roller	Düşük ^a	47	25,02	5,31	,217	,805	-
	Orta ^b	154	24,46	5,22			
	İyi ^c	31	24,45	5,10			
Duygusal Tepki Verebilme	Düşük ^a	47	13,34	4,31	2,915	,056	-
	Orta ^b	154	11,81	3,68			
	İyi ^c	31	12,42	4,00			
Gereken İlgiyi Gösterme	Düşük ^a	47	17,70	3,06	,751	,473	-
	Orta ^b	154	17,07	3,22			
	İyi ^c	31	17,13	2,62			
Davranış Kontrolü	Düşük ^a	47	20,66	3,65	,464	,629	-
	Orta ^b	154	20,14	3,16			
	İyi ^c	31	20,26	3,10			
Genel İşlevler	Düşük ^a	47	27,32	7,00	5,604	,004*	a>b
	Orta ^b	154	23,54	6,48			
	İyi ^c	31	24,52	7,81			
Aile Değerlendirme Ölçeği	Düşük ^a	47	136,83	23,69	3,608	,029*	a>b
	Orta ^b	154	126,71	21,94			
	İyi ^c	31	129,00	24,24			

* $P<0,05$; ** $P<0,01$

Tablo 3.5 incelendiğinde, katılımcıların gelir düzeylerine göre yaşam doyumunda anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Bu durumun düşük ile orta, düşük ile iyi gelir düzeyleri arasındaki farklılıktan kaynaklandığı belirlenmiştir.

Katılımcıların gelirlerine göre Aile Değerlendirme Ölçeği, genel işlevler alt boyutunda ve toplam puanında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu durumun düşük ile orta gelir düzeyi arasındaki farklılıktan kaynaklandığı görülmektedir. Aile Değerlendirme Ölçeğinin, problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme ve davranış kontrolü alt boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 3.6. Katılımcıların ölçeklerden aldıkları puanların ailede veya akrabanızda engelli birey olup-olmama değişkenine göre karşılaştırılması

Ölçekler		N	X	Ss	t	p
Yaşam Doymu Ölçeği	Evet	155	18,69	6,83	-1,695	,091
	Hayır	77	20,26	6,23		
Problem Çözme	Evet	155	12,17	3,72	1,424	,156
	Hayır	77	11,45	3,42		
İletişim	Evet	155	19,04	5,15	1,330	,185
	Hayır	77	18,12	4,59		
Roller	Evet	155	24,77	5,47	,834	,405
	Hayır	77	24,17	4,62		
Duygusal Tepki Verebilme	Evet	155	12,48	4,09	1,593	,112
	Hayır	77	11,62	3,39		
Gerekten İlgiyi Gösterme	Evet	155	17,00	2,89	-1,442	,151
	Hayır	77	17,62	3,49		
Davranış Kontrolü	Evet	155	19,96	3,39	-2,105	,037*
	Hayır	77	20,86	2,87		
Genel İşlevler	Evet	155	24,50	7,21	,212	,832
	Hayır	77	24,30	6,32		
Aile Değerlendirme Ölçeği	Evet	155	129,66	23,26	,560	,576
	Hayır	77	127,87	22,15		

* $P<0,05$; ** $P<0,01$

Tablo 3.6 incelendiğinde, Aile Değerlendirme Ölçeği; davranış kontrolü alt boyutunda ailede veya akrabanızda engelli birey olup-olmama değişkenine göre anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Yaşam doymu düzeyinde ve Aile Değerlendirme Ölçeğinin genel skorunda ve alt boyutlarında problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme ve genel işlevler alt boyutlarında ise istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Tablo 3.7.Katılımcıların ölçeklerden aldıkları puanların çocuğu üzerinden sosyal destek alıp-almama değişkenine göre karşılaştırılması

Ölçekler		N	X	Ss	t	p
Yaşam Doymu Ölçeği	Evet	132	17,98	6,47	-3,308	,001*
	Hayır	100	20,84	6,60		
Problem Çözme	Evet	132	12,05	3,33	,529	,597
	Hayır	100	11,79	4,01		
İletişim	Evet	132	18,72	5,12	-,046	,964
	Hayır	100	18,75	4,81		
Roller	Evet	132	24,46	5,08	-,373	,709
	Hayır	100	24,72	5,38		
Duygusal Tepki Verebilme	Evet	132	11,85	3,94	-1,580	,115
	Hayır	100	12,66	3,78		
Gereken İlgiyi Gösterme	Evet	132	17,04	2,86	-,951	,342
	Hayır	100	17,43	3,41		
Davranış Kontrolü	Evet	132	20,58	3,29	1,756	,080
	Hayır	100	19,83	3,16		
Genel İşlevler	Evet	132	24,53	6,63	,240	,811
	Hayır	100	24,31	7,29		
Aile Değerlendirme Ölçeği	Evet	132	129,04	22,74	-,020	,984
	Hayır	100	129,10	23,15		

*P<0,05; **P<0,01

Tablo 3.7 incelendiğinde, sosyal destek alma değişkenine göre yaşam doymu düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Aile Değerlendirme Ölçeği toplam puanında ve problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler alt boyutlarından istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 3.8.Katılımcıların ölçeklerden aldıkları puanların engel ve engellilik ile ilgili eğitim alıp-almama değişkenine göre karşılaştırılması

Ölçekler		N	X	Ss	t	p
Yaşam Doymu Ölçeği	Evet	45	19,89	5,71	,759	,449
	Hayır	187	19,05	6,88		
Problem Çözme	Evet	45	12,04	3,61	,224	,823
	Hayır	187	11,91	3,65		
İletişim	Evet	45	17,87	5,40	-1,301	,194
	Hayır	187	18,94	4,87		
Roller	Evet	45	23,29	5,30	-1,854	,065
	Hayır	187	24,88	5,15		
Duygusal Tepki Verebilme	Evet	45	11,82	3,33	-,722	,471
	Hayır	187	12,29	4,01		
Gereken İlgiyi Gösterme	Evet	45	16,47	3,35	-1,788	,075
	Hayır	187	17,39	3,03		
Davranış Kontrolü	Evet	45	20,53	3,65	,631	,529
	Hayır	187	20,19	3,15		
Genel İşlevler	Evet	45	23,38	6,75	-1,144	,254
	Hayır	187	24,69	6,94		
Aile Değerlendirme Ölçeği	Evet	45	125,51	23,12	-1,162	,246
	Hayır	187	129,92	22,78		

*P<0,05; **P<0,01

Tablo 3.8 incelendiğinde, engel ve engellilik ile ilgili eğitim alıp-almama değişkenine göre yaşam doymu ve Aile Değerlendirme Ölçeği ile tüm alt boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 3.9. Katılımcıların eşiniz çocuğun bakımda yardımcı olup-olmama değişkenine göre ölçeklerden aldıkları puanların karşılaştırılması

Ölçekler		N	X	Ss	t	p
Yaşam Doymu Ölçeği	Evet	147	20,14	6,20	2,820	,005*
	Hayır	85	17,61	7,17		
Problem Çözme	Evet	147	11,68	3,50	-1,409	,160
	Hayır	85	12,38	3,83		
İletişim	Evet	147	18,09	5,06	-2,624	,009*
	Hayır	85	19,85	4,65		
Roller	Evet	147	24,05	5,24	-2,010	,046*
	Hayır	85	25,47	5,04		
Duygusal Tepki Verebilme	Evet	147	11,87	3,85	-1,695	,091
	Hayır	85	12,76	3,90		
Gereken İlgiyi Gösterme	Evet	147	16,80	3,06	-2,638	,009*
	Hayır	85	17,91	3,08		
Davranış Kontrolü	Evet	147	19,85	3,14	-2,546	,012*
	Hayır	85	20,96	3,34		
Genel İşlevler	Evet	147	23,40	6,43	-3,050	,003*
	Hayır	85	26,22	7,37		
Aile Değerlendirme Ölçeği	Evet	147	125,52	22,52	-3,162	,002*
	Hayır	85	135,19	22,28		

*P<0,05; **P<0,01

Tablo 3.9 incelendiğinde, eşiniz çocuğun bakımda yardımcı olup-olmama değişkenine göre yaşam doyum düzeyi ve Aile Değerlendirme Ölçeği; iletişim, roller, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, genel işlevler ile Aile Değerlendirme Ölçeğinin, toplam puanında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Aile Değerlendirme Ölçeğinin, problem çözme ve duygusal tepki verebilme alt boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 3.10. Katılımcıların çocuğunun engel durumuyla ilgili sizi en çok rahatsız eden çevresel tepkiler nelerdir değişkenine göre ölçeklerden aldıkları puanların karşılaştırılması

		N	X	Ss	f	p	Fark(LSD)
Yaşam Doyumu Ölçeği	Acıma ^a	80	18,99	6,57	2,430	,049*	b<d
	Dışlanma ^b	85	17,95	6,31			
	Şaşırma ^c	36	21,08	7,14			
	Gülme/Alay ^d	6	23,67	6,80			
	Suçlama ^e	25	20,44	6,70			
Problem Çözme	Acıma ^a	80	11,78	3,09	3,645	,007*	b>d
	Dışlanma ^b	85	12,88	4,17			
	Şaşırma ^c	36	11,44	3,49			
	Gülme/Alay ^d	6	8,83	0,75			
	Suçlama ^e	25	10,68	3,02			
İletişim	Acıma ^a	80	18,21	4,67	1,158	,330	-
	Dışlanma ^b	85	19,08	4,84			
	Şaşırma ^c	36	19,36	4,50			
	Gülme/Alay ^d	6	21,33	6,86			
	Suçlama ^e	25	17,68	6,38			
Roller	Acıma ^a	80	24,44	5,33	1,049	,383	-
	Dışlanma ^b	85	25,25	5,01			
	Şaşırma ^c	36	23,44	5,05			
	Gülme/Alay ^d	6	22,50	5,61			
	Suçlama ^e	25	24,84	5,54			
Duygusal Tepki Verebilme	Acıma ^a	80	11,80	3,83	1,812	,127	-
	Dışlanma ^b	85	12,59	3,92			
	Şaşırma ^c	36	12,31	3,89			
	Gülme/Alay ^d	6	15,33	5,01			
	Suçlama ^e	25	11,24	3,42			
Gereken İlgiyi Gösterme	Acıma ^a	80	16,64	2,98	1,237	,296	-
	Dışlanma ^b	85	17,62	3,21			
	Şaşırma ^c	36	17,61	3,46			
	Gülme/Alay ^d	6	16,83	1,94			
	Suçlama ^e	25	17,12	2,73			
Davranış Kontrolü	Acıma ^a	80	20,03	3,27	,659	,621	-
	Dışlanma ^b	85	20,68	3,37			
	Şaşırma ^c	36	20,11	3,18			
	Gülme/Alay ^d	6	20,50	3,94			
	Suçlama ^e	25	19,72	2,75			
Genel İşlevler	Acıma ^a	80	24,33	6,98	,597	,665	-
	Dışlanma ^b	85	24,75	6,56			
	Şaşırma ^c	36	24,17	7,04			
	Gülme/Alay ^d	6	27,83	10,76			
	Suçlama ^e	25	23,28	6,89			
Aile Değerlendirme Ölçeği	Acıma ^a	80	127,30	22,37	,963	,429	-
	Dışlanma ^b	85	132,49	22,97			
	Şaşırma ^c	36	128,11	23,02			
	Gülme/Alay ^d	6	131,67	28,62			
	Suçlama ^e	25	123,80	22,61			

*P<0,05; **P<0,01

Tablo 3.10 incelendiğinde, çocuğunun engel durumuyla ilgili sizi en çok rahatsız eden çevresel tepkiler nelerdir değişkenine göre yaşam doyum düzeyi ve Aile Değerlendirme Ölçeği; problem çözme alt boyutunda istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir (p>0,05). Bu durumun dışlanma ile gülme/alay arasındaki farklılıktan kaynaklandığı görülmektedir. Aile Değerlendirme Ölçeğinin, toplam puan ile iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme,

davranış kontrolü ve genel işlevler alt boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 3.11.Katılımcıların çocuklarının cinsiyetlerine göre ölçeklerden aldıkları puanların karşılaştırılması

Ölçekler	Cinsiyet	N	X	Ss	t	p																																																																																					
Yaşam Doyumu Ölçeği	Kadın	94	19,00	6,54	-,397	,590																																																																																					
	Erkek	138	19,36	6,77			Problem Çözme	Kadın	94	12,47	3,48	1,853	,062	Erkek	138	11,57	3,70	İletişim	Kadın	94	18,67	4,85	-,158	,874	Erkek	138	18,78	5,09	Roller	Kadın	94	24,67	5,43	,234	,818	Erkek	138	24,51	5,06	Duygusal Tepki Verebilme	Kadın	94	12,03	3,98	-,231	,592	Erkek	138	12,31	3,83	Gereken İlgiyi Gösterme	Kadın	94	17,30	2,89	-,537	,714	Erkek	138	17,14	3,26	Davranış Kontrolü	Kadın	94	20,23	3,34	,367	,925	Erkek	138	20,28	3,20	Genel İşlevler	Kadın	94	24,12	6,76	,582	,561	Erkek	138	24,65	7,03	Aile Değerlendirme Ölçeği	Kadın	94	129,26	23,14	,105	,917	Erkek
Problem Çözme	Kadın	94	12,47	3,48	1,853	,062																																																																																					
	Erkek	138	11,57	3,70			İletişim	Kadın	94	18,67	4,85	-,158	,874	Erkek	138	18,78	5,09	Roller	Kadın	94	24,67	5,43	,234	,818	Erkek	138	24,51	5,06	Duygusal Tepki Verebilme	Kadın	94	12,03	3,98	-,231	,592	Erkek	138	12,31	3,83	Gereken İlgiyi Gösterme	Kadın	94	17,30	2,89	-,537	,714	Erkek	138	17,14	3,26	Davranış Kontrolü	Kadın	94	20,23	3,34	,367	,925	Erkek	138	20,28	3,20	Genel İşlevler	Kadın	94	24,12	6,76	,582	,561	Erkek	138	24,65	7,03	Aile Değerlendirme Ölçeği	Kadın	94	129,26	23,14	,105	,917	Erkek	138	128,93	22,76								
İletişim	Kadın	94	18,67	4,85	-,158	,874																																																																																					
	Erkek	138	18,78	5,09			Roller	Kadın	94	24,67	5,43	,234	,818	Erkek	138	24,51	5,06	Duygusal Tepki Verebilme	Kadın	94	12,03	3,98	-,231	,592	Erkek	138	12,31	3,83	Gereken İlgiyi Gösterme	Kadın	94	17,30	2,89	-,537	,714	Erkek	138	17,14	3,26	Davranış Kontrolü	Kadın	94	20,23	3,34	,367	,925	Erkek	138	20,28	3,20	Genel İşlevler	Kadın	94	24,12	6,76	,582	,561	Erkek	138	24,65	7,03	Aile Değerlendirme Ölçeği	Kadın	94	129,26	23,14	,105	,917	Erkek	138	128,93	22,76																			
Roller	Kadın	94	24,67	5,43	,234	,818																																																																																					
	Erkek	138	24,51	5,06			Duygusal Tepki Verebilme	Kadın	94	12,03	3,98	-,231	,592	Erkek	138	12,31	3,83	Gereken İlgiyi Gösterme	Kadın	94	17,30	2,89	-,537	,714	Erkek	138	17,14	3,26	Davranış Kontrolü	Kadın	94	20,23	3,34	,367	,925	Erkek	138	20,28	3,20	Genel İşlevler	Kadın	94	24,12	6,76	,582	,561	Erkek	138	24,65	7,03	Aile Değerlendirme Ölçeği	Kadın	94	129,26	23,14	,105	,917	Erkek	138	128,93	22,76																														
Duygusal Tepki Verebilme	Kadın	94	12,03	3,98	-,231	,592																																																																																					
	Erkek	138	12,31	3,83			Gereken İlgiyi Gösterme	Kadın	94	17,30	2,89	-,537	,714	Erkek	138	17,14	3,26	Davranış Kontrolü	Kadın	94	20,23	3,34	,367	,925	Erkek	138	20,28	3,20	Genel İşlevler	Kadın	94	24,12	6,76	,582	,561	Erkek	138	24,65	7,03	Aile Değerlendirme Ölçeği	Kadın	94	129,26	23,14	,105	,917	Erkek	138	128,93	22,76																																									
Gereken İlgiyi Gösterme	Kadın	94	17,30	2,89	-,537	,714																																																																																					
	Erkek	138	17,14	3,26			Davranış Kontrolü	Kadın	94	20,23	3,34	,367	,925	Erkek	138	20,28	3,20	Genel İşlevler	Kadın	94	24,12	6,76	,582	,561	Erkek	138	24,65	7,03	Aile Değerlendirme Ölçeği	Kadın	94	129,26	23,14	,105	,917	Erkek	138	128,93	22,76																																																				
Davranış Kontrolü	Kadın	94	20,23	3,34	,367	,925																																																																																					
	Erkek	138	20,28	3,20			Genel İşlevler	Kadın	94	24,12	6,76	,582	,561	Erkek	138	24,65	7,03	Aile Değerlendirme Ölçeği	Kadın	94	129,26	23,14	,105	,917	Erkek	138	128,93	22,76																																																															
Genel İşlevler	Kadın	94	24,12	6,76	,582	,561																																																																																					
	Erkek	138	24,65	7,03			Aile Değerlendirme Ölçeği	Kadın	94	129,26	23,14	,105	,917	Erkek	138	128,93	22,76																																																																										
Aile Değerlendirme Ölçeği	Kadın	94	129,26	23,14	,105	,917																																																																																					
	Erkek	138	128,93	22,76																																																																																							

* $P<0,05$; ** $P<0,01$

Tablo 3.11 incelendiğinde, çocuklarının cinsiyet değişkenine göre yaşam doyumu ve Aile Değerlendirme Ölçeği ile tüm alt boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 3.12.Katılımcıların çocuğunun engel derecesi değişkenine göre ölçeklerden aldıkları puanların karşılaştırılması

		N	X	Ss	f	p	Fark(LSD)
Yaşam Doyumu Ölçeği	% 40-50 ^a	62	20,90	6,04	1,508	,201	-
	% 51-60 ^b	17	19,35	8,86			
	% 61-70 ^c	39	17,64	6,53			
	% 71-80 ^d	31	17,45	6,32			
	% 81-90 ^e	35	18,26	7,01			
	% 91-100 ^f	48	20,08	6,28			
Problem Çözme	% 40-50 ^a	62	12,42	4,14	1,736	,143	-
	% 51-60 ^b	17	10,82	2,90			
	% 61-70 ^c	39	11,49	3,45			
	% 71-80 ^d	31	13,48	3,73			
	% 81-90 ^e	35	11,66	3,24			
	% 91-100 ^f	48	11,27	3,27			
İletişim	% 40-50 ^a	62	19,31	4,09	,847	,497	-
	% 51-60 ^b	17	18,41	6,33			
	% 61-70 ^c	39	18,21	4,85			
	% 71-80 ^d	31	20,35	4,45			
	% 81-90 ^e	35	18,23	5,77			
	% 91-100 ^f	48	17,85	5,23			
Roller	% 40-50 ^a	62	25,34	4,66	2,752	,029*	a>b
	% 51-60 ^b	17	25,06	6,91			
	% 61-70 ^c	39	23,31	5,37			
	% 71-80 ^d	31	25,29	4,78			
	% 81-90 ^e	35	23,37	4,94			
	% 91-100 ^f	48	24,85	5,42			
Duygusal Tepki Verebilme	% 40-50 ^a	62	13,21	3,72	,801	,525	-
	% 51-60 ^b	17	11,06	3,33			
	% 61-70 ^c	39	11,62	4,15			
	% 71-80 ^d	31	13,35	3,58			
	% 81-90 ^e	35	11,49	4,00			
	% 91-100 ^f	48	11,54	3,88			
Gereken İlgiyi Gösterme	% 40-50 ^a	62	17,71	3,48	1,588	,178	-
	% 51-60 ^b	17	17,82	2,96			
	% 61-70 ^c	39	17,05	3,52			
	% 71-80 ^d	31	17,13	2,57			
	% 81-90 ^e	35	16,97	2,94			
	% 91-100 ^f	48	16,69	2,74			
Davranış Kontrolü	% 40-50 ^a	62	19,63	3,41	,965	,427	-
	% 51-60 ^b	17	20,24	2,54			
	% 61-70 ^c	39	20,49	3,34			
	% 71-80 ^d	31	20,97	3,36			
	% 81-90 ^e	35	20,17	3,20			
	% 91-100 ^f	48	20,50	3,16			
Genel İşlevler	% 40-50 ^a	62	25,29	6,07	,420	,794	-
	% 51-60 ^b	17	22,35	7,62			
	% 61-70 ^c	39	23,95	6,82			
	% 71-80 ^d	31	27,19	6,42			
	% 81-90 ^e	35	22,49	7,61			
	% 91-100 ^f	48	24,10	7,12			
Aile Değerlendirme Ölçeği	% 40-50 ^a	62	132,53	19,92	1,003	,407	-
	% 51-60 ^b	17	125,29	26,02			
	% 61-70 ^c	39	125,97	24,15			
	% 71-80 ^d	31	137,48	21,66			
	% 81-90 ^e	35	123,94	24,56			
	% 91-100 ^f	48	126,73	22,72			

*P<0,05; **P<0,01

Tablo 3.12 incelendiğinde, engel derecesine göre Aile Değerlendirme Ölçeği; roller boyutunda anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir (p<0,05). Bu durumun %40-50 ile %51-60 arasındaki farklılıktan kaynaklandığı belirlenmiştir. Yaşam doyum düzeyi ve Aile Değerlendirme Ölçeğinin, toplam puan ile problem çözme, iletişim, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel

işlevler alt boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 3.13.Katılımcıların çocuklarının engel türü değişkenine göre ölçeklerden aldıkları puanların karşılaştırılması

		N	X	Ss	f	p	Fark(LS D)
Yaşam Doymu Ölçeği	Zihinsel ^a	162	18,61	6,39	2,198	,113	-
	Otizm ^b	56	20,59	7,09			
	Down ^c	14	20,64	7,58			
Problem Çözme	Zihinsel ^a	162	11,88	3,65	2,963	,054	-
	Otizm ^b	56	11,55	3,38			
	Down ^c	14	14,14	3,88			
İletişim	Zihinsel ^a	162	18,81	4,84	,328	,720	-
	Otizm ^b	56	18,34	5,37			
	Down ^c	14	19,43	5,24			
Roller	Zihinsel ^a	162	25,10	5,04	3,694	,026*	a>b
	Otizm ^b	56	22,95	5,29			
	Down ^c	14	25,00	5,76			
Duygusal Tepki Verebilme	Zihinsel ^a	162	12,16	3,65	,037	,964	-
	Otizm ^b	56	12,32	4,36			
	Down ^c	14	12,14	4,74			
Gereken İlgiyi Gösterme	Zihinsel ^a	162	17,47	3,16	2,659	,072	-
	Otizm ^b	56	16,82	2,91			
	Down ^c	14	15,71	2,92			
Davranış Kontrolü	Zihinsel ^a	162	20,16	3,31	,340	,712	-
	Otizm ^b	56	20,57	3,15			
	Down ^c	14	20,14	3,08			
Genel İşlevler	Zihinsel ^a	162	24,51	6,83	,166	,847	-
	Otizm ^b	56	24,05	7,39			
	Down ^c	14	25,14	6,21			
Aile Değerlendirme Ölçeği	Zihinsel ^a	162	129,77	22,38	,542	,582	-
	Otizm ^b	56	126,39	24,52			
	Down ^c	14	131,57	22,35			

* $P<0,05$; ** $P<0,01$

Tablo 3.13 incelendiğinde, çocuklarının engel türü değişkenine göre roller alt boyutunda anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Bu durumun zihinsel engel ile otizm arasındaki farklılıktan kaynaklandığı görülmektedir. Çocuklarının engel türü değişkenine göre yaşam doyumu düzeyi ve Aile Değerlendirme Ölçeğinin, toplam puan ile problem çözme, iletişim, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler alt boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 3.14. Ölçekler arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi

		Problem çözme	İletişim	Roller	Duygusal tepki verebilme	Gereken ilgiyi gösterme	Davranış kontrolü	Genel işlevler	Aile Değerlendirme Ölçeği
Yaşam	r	-,172**	-,324**	-,297**	-,241**	-,194**	-,117	-,272**	-,329**
Doymu	p	,009	,000	,000	,000	,003	,076	,000	,000

*P<0,05; **P<0,01

Tablo 3.14 incelendiğinde, yaşam doyumu düzeyi ile Aile Değerlendirme Ölçeği; problem çözme boyutu ($r=-,172;p=,009$), iletişim ($r=-,324;p=,000$), roller ($r=-,297;p=,000$), duygusal tepki verme ($r=-,241;p=,000$), gereken ilgiyi gösterme ($r=-,194;p=,003$), genel işlevler ($r=-,272;p=,000$) ve yaşam doyumu ile aile değerlendirme düzeyi arasında ($r=-,329;p=,000$) zayıf düzeyde negatif yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

SONUÇ

Araştırmada, engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum düzeyleri ile aile işlevleri demografik değişkenler (cinsiyet, yaş, eğitim durumu, aylık gelir, aile veya akrabada engelli birey olup-olmama, çocuğunuzla ilgili herhangi bir sosyal destek alıp-almama (engelli maaşı, evde bakım gibi), engel ve engellilikle ilgili herhangi bir eğitime katılıp-katılmama, rahatsız eden çevresel tepkiler, çocuğun cinsiyeti, çocuğun engel durumu, çocuğun engel derecesi, eşlerin çocuğun bakımında birbirlerine yardımcı olup-olmama) açısından anlamlı farklılık olup olmadığı, ayrıca yaşam doyum düzeyleri ile aile işlevleri arasındaki ilişki incelenmiştir.

Elde edilen bulgular neticesinde katılımcıların cinsiyet değişkenine göre Aile Değerlendirme Ölçeği, gereken ilgiyi gösterme alt boyutunda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Bu durumu toplumsal cinsiyet bakış açısına göre değerlendirmemiz daha doğru olacaktır. Türk toplumunda anneler çocuğun öz bakımından birincil derecede sorumlu tutulmaktadır. Annenin çocuğun bakım yükünü üstlenmede, babadan daha fazla görev almasının araştırmadaki cinsiyet değişkenine göre Aile Değerlendirme Ölçeği, gereken ilgiyi gösterme alt boyutundaki anlamlı farklılığın nedeni olduğunu düşünmekteyiz. Katılımcıların cevapları cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde yaşam doyum düzeyinde ve Aile Değerlendirme Ölçeğinin, toplam skoru ile problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, davranış kontrolü ve genel işlevler alt boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu durumu yaşam doyum ve aile işlevleri açısından değerlendirdiğimizde, engelli çocuğa sahip ebeveynlerin diğer tüm alt boyutlarda aynı duygularla davrandıkları düşünüldüğünden araştırmamızda bu sonuca varıldığı düşünülmektedir.

Literatür incelendiğinde, Sarıkaya (2011)'nın zihinsel engelli çocuğu olan aileler üzerinde yaptığı araştırmada, anne ve babaların yaşam doyumlarında cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Boru (2020)'nun engelli çocuğa sahip ailelerin tükenmişlik düzeyleri ile yaşam doyumları arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada, ebeveynlerin anne ya da baba olmasının yaşam doyum düzeyleri üzerinde etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Deniz vd. (2009)'nın engelli çocuğu olan ebeveynlerin yaşam doyumları ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelendiği çalışmada, aynı şekilde cinsiyet değişkeninin,

ebeveynlerin yaşam doyumlarının üzerinde anlamlı bir etkisi bulunamamıştır. Kahraman (2019)'ın zihinsel ve bedensel engelli çocuğa sahip ebeveynler üzerinde yaptığı araştırmanın sonucunda da cinsiyet değişkeni bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç bulunamamıştır. İnce ve Tüfekçi (2015)'nin engelli çocuğa sahip ebeveynlerin evlilik uyumu ile yaşam doyumlarının karşılaştırıldığı farklı bir çalışmada, cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Yavuz (2016)'un gelişimi normal seyreden çocuğa sahip ebeveynlerle, zihinsel engelli çocuğu olan ebeveynlerin yaşam doyumları ve evlilik uyumlarının karşılaştırıldığı çalışmasında, yaşam doyumu toplam puanında cinsiyet değişkeni açısından, istatistiksel olarak anlamlı bir farklığa rastlanamamıştır. Hisoğlu (2018)'nin Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların aileleri ile yaptığı araştırmasında, ebeveynlerin cinsiyetlerine göre yaşam doyumu puanları arasında herhangi bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Urbieta vd. (2017)'nin zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip anne ve babaların, yaşam doyumlarının karşılaştırıldığı araştırmalarında da cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma görülmemektedir. Kaner (2004)'in engelli çocuğa sahip anne ve babaların, sosyal destek, algıladıkları stres ile yaşam doyumlarını karşılaştırdığı araştırmasında da cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır. Genç (2015)'in zihinsel engelli çocuğu olan ebeveynlerin yaşam doyumları ile aleksitimi düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelendiği çalışmaya katılan anne, babaların yaşam doyumu düzeylerinde cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Kahraman (2019)'ın zihinsel ve ortopedik engelli çocuğa sahip anne babaların, engelli hakları ile ilgili bilgi sahibi olmalarının, stresle başa çıkma durumlarının yaşam doyumuna etkisinin incelendiği çalışmasında, cinsiyet değişkenine göre ebeveynler arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Deniz vd. (2009)'nin engelli çocuğa olan ebeveynlerin sürekli kaygı düzeyleri ile yaşam doyumlarını karşılaştırdıkları çalışmalarında da cinsiyet değişkeni açısından ebeveynlerin yaşam doyumu puan ortalamalarında anlamlı düzeyde bir farklılaşma bulunamamıştır. Deniz ve Göller (2017)'in engelli çocuğu olan ailelerin aile işlevselliği ile evlilik doyumları arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalarında, aile işlevleri açısından aldıkları puanlar karşılaştırıldığında cinsiyet değişkeni açısından önemli bir fark görülmemiştir. Fazlıoğlu (2008)'nin epilepsi hastası çocuğu olan ebeveynlerin aile işlevleri ile kaygı ve başa çıkma tutumlarını incelediği çalışmasında, anne-babaların cinsiyet değişkenine göre aile işlevlerinde istatistiksel açısından herhangi bir fark bulunamamıştır.

Elde edilen bulgular neticesinde katılımcıların verdiği cevaplar yaş değişkenine göre incelendiğinde yaşam doyumu düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun 24 yaş altı ile 25-31 yaş arasındaki farklılıktan kaynaklandığı görülmektedir. Aile Değerlendirme Ölçeği toplam skoru ve alt boyutlarında problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler alt boyutlarında yaş değişkenlerine göre istatistiksel açıdan farklılık olmadığı belirlenmiştir. Genç ebeveynlerin, engel ve engellilik ile ilgili hiçbir bilgi ve deneyimlerinin olmaması, aniden yaşanan bu durumun ne kadar süreceğini tam olarak kestirememelerinin yaşam doyum düzeylerini önemli ölçüde azalttığı tahmin edilmektedir. İleri yaştaki ebeveynler çocuklarının engel durumunu zamanla kabullenip, yaşantıların bu duruma göre düzenlemelerinin, çevreden gelebilecek olumsuz tepkilere karşı daha hazırlıklı ve tecrübeli olmalarının yaşam doyumu puanlarının yükselttiği düşünülmektedir. Engelli çocuğu olan ailelerin yaşam döngüleri boyunca bakım ihtiyaçlarının farklılıklarına ilişkin yapılan araştırmalar, yaşça küçük çocuğa sahip ebeveynlerin bakım yüklerinin daha fazla olduğunu ortaya koymuştur (Kim vd., 2015).

Literatür incelendiğinde, Sarıkaya (2011)'nın zihinsel engelli çocuğa sahip ailelerin stresle başa çıkma seviyeleri ile yaşam doyumlarının karşılaştırıldığı çalışmada, yaş değişkenine göre annelerde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Babalara bakıldığında ise 21-30 ve 31-40 aralığında olan babalar arasında anlamlı bir farklılık vardır. Ancak yaşları 41- 50 arasında olan babalar çalışmada yaşam doyumu en yüksek olan grup olduğu görülmektedir. Hisoğlu (2018)' nun Otizm spektrum bozukluğu tanısı alan çocukların aileleri ile yaptığı çalışmada, ebeveynlerin yaşları ile yaşam doyumları arasında anlamlı herhangi bir ilişki bulunmamıştır. Genç (2015)'in zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumları ile aleksitimi düzeylerinin karşılaştırıldığı çalışmada, yaşam doyumunun, ebeveyn yaşı değişkenine göre anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamıştır. Kahraman (2019)'ın zihinsel ve ortopedik engelli çocuğa sahip ebeveynlerin engelli hakları ile ilgili bilgi sahibi olmalarının, stresle başa çıkma durumları ve yaşam doyumları üzerine etkisinin incelendiği çalışmada, ebeveyn yaşı değişkeninde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Yavuz (2016)'un gelişimi normal seyreden çocuğa sahip ebeveynlerle, zihinsel engelli çocuğu olan ebeveynlerin yaşam doyumları ve evlilik uyumlarının karşılaştırıldığı

çalışmasında, zihinsel engelli çocuğa sahip anne babaların yaş değişkeni ile yaşam doyumu ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Özşenol vd. (2003)'nın engelli çocuğu olan ebeveynlerin aile işlevlerinin değerlendirildiği araştırmalarında yaş değişkeni açısından ebeveynler arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Kırbas ve Özkan (2013)'ın Down sendromlu çocuğa sahip annelerin aile işlevlerinin ve sosyal destek algılarının değerlendirildiği çalışmada, annelerin yaş gruplarına göre aile işlevlerini algılama toplam puan ortalamaları ve alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır. Coşkun (2013)'un fiziksel engelli çocuğu olan ailelerin bakım yükü ve aile işlevlerini karşılaştırdığı çalışmasında, yaş değişkeni açısından Aile Değerlendirme Ölçeği "davranış kontrol" alt boyutunu etkilediği görülmüştür. Araştırmacı ileri yaş grubundaki ebeveynlerin, çocuklarının engel durumunu kabullendiklerini ve gelen çevresel tepkiler konusunda daha deneyimli ve tecrübeli olmalarının davranış kontrolü açısından etkili olduğunu düşünmektedir.

Elde edilen bulgular neticesinde, katılımcıların verdiği cevaplar eğitim düzeyi değişkenine göre incelendiğinde, yaşam doyumu düzeylerinde anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Bu durumun ilkokul ile lise, ilkokul ile üniversite arasındaki farklılıktan kaynaklandığı belirlenmiştir. Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin, eğitim seviyesi yükseldikçe çocuklarının engel durumunun daha çabuk kabulleneceği, karşılarına çıkan problemlerin üstesinden daha kolay gelebilecekleri ve bunlara etkili çözüm yolları üretebilecekleri, bu durumun yaşam doyumu düzeylerini önemli ölçüde yükseltebileceği düşünülmektedir. Eğitim değişkenine göre Aile Değerlendirme Ölçeği; roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, genel işlevler alt boyutunda ve genel skorunda anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun roller boyutunda okuryazar değil ile ilkokul, okuryazar değil ile ortaokul, okuryazar değil ile lise, okuryazar değil ile üniversite ve ilkokul ile lise arasındaki farklılıktan kaynaklandığı görülmektedir. Bu durumun duygusal tepki verebilme boyutunda okuryazar değil ile ilkokul, okuryazar değil ile ortaokul, okuryazar değil ile lise, okuryazar değil ile üniversite arasındaki farklılıktan kaynaklandığı belirlenmiştir. Bu durumun gereken ilgiyi gösterme alt boyutunda ilkokul ile ortaokul, ilkokul ile lise arasındaki farklılıktan kaynaklandığı belirlenmiştir. Genel işlevler boyutu ve aile değerlendirme genel skorunda ortaya çıkan farklılığın okuryazar değil ile ilkokul, okuryazar değil ile ortaokul, okuryazar değil ile lise, okuryazar değil ile üniversite arasındaki farklılıktan kaynaklandığı

görülmektedir. Roller alt ölçeğindeki farklılığın nedeninin, engelli çocuğa sahip ebeveynlerin eğitim seviyesi yükseldikçe çocuğun öz bakımında, maddi ve manevi ihtiyaçlarının karşılanmasında, aile sistemini idare etmede ve görevlerin eşit ve belirgin olarak dağıtılmasında daha fazla sorumluluk paylaştığı düşünülmektedir. *Duygusal tepki verebilme* alt ölçeğindeki farklılığın nedeninin, engelli çocuğa sahip ebeveynlerin eğitim seviyesi yükseldikçe, kendi duygularını daha rahat ve daha doğru ifade ettikleri, acil durumlar karşısında daha hazırlıklı oldukları düşünülmektedir.

Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin eğitim seviyesi yükseldikçe çocuklarına ve birbirlerine anlayış, ilgi ve sevgilerini göstermekten çekinmediği, bu durumun *gereken ilgiyi gösterme* alt ölçeğinde çıkan farklılığın nedeni olduğu düşünülmektedir. *Genel işlevler* alt ölçeğindeki farklılığın nedeninin, engelli çocuğa sahip ebeveynlerin eğitim seviyesi yükseldikçe aile işlevlerinin genel olarak daha sağlıklı yönde gelişmiş olduğu düşünülmektedir. Eğitim düzeyi değişkenine göre Aile Değerlendirme Ölçeğinin, problem çözme, iletişim ve davranış kontrolü alt boyutunda anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin diğer alt boyutlarda anlamlı sonuçlar çıkmamasının nedeninin, kişilerin eğitim düzeyleri dikkate alınmaksızın engelli bir çocuğa sahip olmanın vermiş olduğu psiko-sosyal baskıdan kaynaklandığı düşünülmektedir.

Literatür incelendiğinde, Akandere vd. (2009)' nın yaptıkları araştırmada, annelerin eğitim düzeyi ile yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ancak babaların eğitim düzeyi arttıkça yaşam doyumlarını da arttığı görülmüştür. Yavuz (2016)'un gelişimi normal seyreden çocuğa sahip ebeveynlerle, zihinsel engelli çocuğu olan ebeveynlerin yaşam doyumları ve evlilik uyumlarının karşılaştırıldığı çalışmasında, yaşam doyumu değerlerinde eğitim düzeyi değişkeni açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamamıştır. Kırbaş ve Özkan (2013)' in Down sendromlu çocuğa sahip annelerin aile işlevlerinin ve sosyal destek algılarının değerlendirildiği çalışmalarında, eğitim durumu üniversite mezunu olan annelerin duygularını daha iyi ifade edebildikleri görülmektedir. Aile Değerlendirme Ölçeği alt boyutlarından, duygusal tepki verebilme ve davranış kontrolüne ilişkin puan ortalamaları açısından gruplar arasındaki fark anlamlı olarak belirlenmiştir. Kocakaya ve Çalık Var (2018)'in ailesinde engelli üye olanların, aile işlevlerini inceledikleri çalışmalarında, eğitim düzeyleri lise ve üstü olanların, ortaokul ve altı seviyesindekilerle kıyaslandığında gereken ilgiyi gösterme, duygusal tepki

verebilme ve davranış kontrolüne ilişkin puan ortalamaları açısından gruplar arasındaki fark anlamlı olarak belirlenmiştir. Akıncı (2007)'nin engelli çocuğa sahip olan ve olmayan babaların sosyal uyum düzeyleri ile aile işlevlerinin karşılaştırıldığı çalışmada, engelli çocuğa sahip lise ve üniversite mezunu babaların, okur-yazar olmayan, okur-yazar ve ilkokul mezunu babalara kıyasla aile işlevlerinin ve Aile Değerlendirme Ölçeği puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Tüm bu bulgular araştırmamızı destekler niteliktedir. Özsenol vd. (2003)'nin engelli çocuğa olan ebeveynlerin aile işlevlerinin değerlendirildiği araştırmalarında, eğitim durumu değişkeni açısından anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Elde edilen bulgular neticesinde, katılımcıların verdiği cevaplar gelir düzeyi değişkenine göre incelendiğinde, yaşam doyumunda anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Bu durumun düşük ile orta, düşük ile iyi gelir düzeyleri arasındaki farklılıktan kaynaklandığı belirlenmiştir. Engelli çocuğun eğitimleri, sağlık harcamaları ve ihtiyaçları, normal gelişim gösteren çocuklara kıyasla daha fazla olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla engelli çocuklarının maddi manevi her türlü ihtiyacını rahatlıkla karşılayabilen ebeveynlerin gelir düzeyleri yükseldikçe yaşam doyumlarının da arttığı düşünülmektedir. Katılımcıların gelirlerine göre Aile Değerlendirme Ölçeği, genel işlevler alt boyutunda ve toplam puanında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun düşük ile orta gelir düzeyi arasındaki farklılıktan kaynaklandığı görülmektedir. Genel işlevler alt ölçeğindeki farklılığın nedeninin, engelli çocuğa sahip ebeveynlerin gelir seviyesi yükseldikçe aile işlevlerinin genel olarak daha sağlıklı yönde geliştiği düşünülmektedir. Aile Değerlendirme Ölçeğinin, problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme ve davranış kontrolü alt boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Aile gelir düzeyi ne olursa olsun çocuğun bakımı, eğitimi ve sağlığı için harcanacak paranın fazla olmasının, bu durumun ana sebebi olduğu düşünülmektedir.

Literatür incelendiğinde, Şahin (2017)'in engelli çocuğu olan annelerin aile işlevi ile depresyon düzeylerinin arasındaki ilişkiyi incelendiği çalışmada, Aile Değerlendirme Ölçeğinin genel skorunda ve alt boyutlarında, aileye giren aylık gelir miktarı değişkeni ile ilgili sonucun çalışmamızı destekler nitelikte istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Kahraman (2019)'ın zihinsel ve ortopedik engelli çocuğa sahip ebeveynlerin engelli hakları ile ilgili bilgi sahibi olmalarının, stresle başa çıkma durumları ve yaşam doyumlarına etkisini incelendiği

çalışmasında, haneye giren aylık gelir miktarı değişkeni açısından ebeveynler arasında yaşam doyumları üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı farklılık görülmüştür. Ailelerin yaşam doyumlarının, orta ve iyi düzeyde aylık geliri olanların yüksek, aylık geliri az olanların ise düşük olduğu tespit edilmiştir. Akarsu (2014) 'de zihinsel engelli çocukların anneleri ile yaptığı çalışmasında, ailenin gelir düzeyinin annelerin yaşam doyumunu etkilediğini saptamışlardır. Aileye giren aylık gelir miktarı ne kadar yüksekse yaşam doyumunu da buna bağlı olarak o kadar yükselmektedir.

Elde edilen bulgular neticesinde, katılımcıların ölçeklerden aldıkları puanların ailede veya akrabanızda engelli birey olup-olmaması değişkenine göre incelediğimizde, Aile Değerlendirme Ölçeği; davranış kontrolü alt boyutunda anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Davranış kontrolü alt boyutunda ailede veya akrabanızda engelli birey olup-olmaması değişkenine göre anlamlı farklılık bulunmasının ana sebebinin, ailede iki veya daha fazla engelli olması durumunda ebeveynlerin çocuklarını disipline etme ve davranışlarına standart koymada zorluklar yaşayabileceklerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Yaşam doyumunu düzeyinde ve Aile Değerlendirme Ölçeğinin genel skorunda ve alt boyutlarında problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme ve genel işlevler alt boyutlarında ise istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olmadığı belirlenmiştir.

Literatür incelendiğinde, Balkanlı (2008) 'nın otizmlili çocuğu olan annelerle olmayanların, yaşam doyumlarının umutsuzluk düzeyleri ile karşılaştırıldığı çalışmasında, yaşam doyumunu düzeyinde ailede veya akrabanızda engelli birey olup-olmama değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmuştur. Günsel (2010)' in zihinsel engelli çocukların aile işlevlerini farklı değişkenler açısından incelediği çalışmasında, ailede veya akrabanızda engelli birey olup-olmama değişkenine göre aile işlevlerinde istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde fark bulunmuştur. Boru (2020)'nun engelli çocuğa sahip ailelerin tükenmişlik ve yaşam doyumları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, ailede sahip olunan engelli çocuk sayısı değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Elde edilen bulgular neticesinde, katılımcıların ölçeklerden aldıkları puanların, çocuğunuz üzerinden sosyal destek alıp-almama değişkenine göre karşılaştırılması sonucunda, yaşam doyumunu düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Aile değerlendirme toplam puanında ve problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel

işlevler alt boyutlarından istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Yaşam doyumu düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunma sebebinin, sosyal destek alan ailelerin gelir düzeylerinin artması, ailelerin kendilerini maddi ve manevi açıdan daha güvende hissettiği bu durumun sonucu olarak ebeveynlerin yaşam doyum düzeylerinde de olumlu yönde bir artış olduğu düşünülmektedir.

Literatür incelendiğinde, Akarsu (2014)'nın zihinsel engelli çocukların, öz bakım becerileri ile yaşam doyumlarını etkileyen faktörleri incelediği çalışmasında, çocuğun her türlü giderleri daha rahat karşılandığı için evde bakım ücreti alan annelerin yaşam doyumu düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit etmiştir. Boru (2020) 'nın engelli çocuğu olan ailelerin yaşam doyumları ve tükenmişlik düzeylerinin belirlendiği araştırmasında, evde bakım ücreti alan ailelerle, almayanlar arasında yaşam doyumu ölçeğine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Kocakaya ve Çalık Var (2018) 'ın ailesinde engelli üye olanların, aile işlevlerini inceledikleri çalışmalarında Aile Değerlendirme Ölçeği; roller alt boyutunda anlamlı olarak negatif yönde farklılık bulmuştur. Araştırmacı bunun evde bakım ücreti alan ailelerin engelli ve bakıcı arasında kurulan bağın anne rollünü etkileyebileceğini düşünmektedir.

Elde edilen bulgular neticesinde, katılımcıların verdikleri cevapların ölçeklerden aldıkları puanların engel ve engellilik ile ilgili eğitim alıp-almama değişkenine göre incelenmesi sonucunda, yaşam doyumu ve Aile Değerlendirme Ölçeği ile tüm alt boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Çalışmaya katılan ebeveynlerden engel ve engellilik ile ilgili eğitim alıp-almadıkları sorusuna 187 kişi hayır, 45 kişi ise evet cevabı vermiştir. Eğitim almayan ebeveynler, eğitim alanlardan yaklaşık 4 kat fazladır. Bu durum istatistiksel açıdan cevaplar arasında homojen bir dağılım olmadığını düşündürmektedir. Dolayısıyla istatistiksel açıdan gruplar arasında herhangi bir anlamlı bir farklılık bulunmamış olabilir. Ayrıca günümüzde engel ve engellikle ilgili herhangi bir eğitim almayan ebeveynlerin engel durumu ile ilgili bilgileri doğdukları andan itibaren sağlık kuruluşlarındaki uzmanlardan, çocuklarının eğitim aldığı kurumlardan ve internetten edinebildikleri düşünülmektedir.

Literatür incelendiğinde, Misyacı (2017) Serebral palsi'li çocuğa sahip ebeveynlerin aile işlevlerinin incelendiği bir çalışma yapmıştır. Çocuğunun engel

durumu ile ilgili herhangi bir eğitim almayanların Aile Değerlendirme Ölçeği alt ölçeklerinden problem çözme, iletişim, roller, gereken ilgiyi gösterme ve duygusal tepki verebilme alt boyutlarında anlamlı farklılıklar bulunurken, eğitim alan ebeveynlerin Aile Değerlendirme Ölçeği alt boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir.

Elde edilen bulgular neticesinde, katılımcıların verdiği cevaplar doğrultusunda eşiniz çocuğun bakımda yardımcı olup-olmaması değişkenine göre yaşam doyum düzeyi ve Aile Değerlendirme Ölçeğinden aldıkları puanlar incelendiğinde; iletişim, roller, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, genel işlevler ile Aile Değerlendirme Ölçeğinin, toplam puanında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Aile Değerlendirme Ölçeğinin, problem çözme ve duygusal tepki verebilme alt boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Yaşam doyumunu, bir kişinin diğerlerinin yanı sıra iş, aile, arkadaşlar ve eğitim gibi belirli alanlarda hayatının genel kalitesini değerlendirme derecesi olarak tanımlanır (Arias vd., 2018). Araştırmamıza katılan ebeveynlerin 192'si kadın, 40'ı erkektir. Dolayısıyla ebeveynlerin çoğunluğu annelerden oluşturmaktadır. Engelli çocuğa sahip ailelerde çocuğun bakım yükünün neredeyse tamamının anne üzerinde olmasının, çalışmamızda eşiniz çocuğunuzun bakımda yardımcı olup-olmaması değişkenine göre yaşam doyum düzeyinin farklı çıkmasının en önemli nedeni olduğu düşünülmektedir.

İletişim alt ölçeğindeki farklılığın nedeninin, engelli çocuğa sahip ebeveynlerin iletişimlerinin kuvvetli olması empati yetenekleri ile paralellik gösterir. Eşinin kendisine engelli çocuklarının müşterek bakımında yardımcı olmadığını düşünen ebeveynlerin, aile içinde etkili bir iletişim içinde olmadıkları, ebeveynlerin birbirlerine söylemek istediklerini doğrudan doğruya ifade edemedikleri sonucuna varılmıştır.

Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin, çocuğun öz bakımında, maddi ve manevi ihtiyaçlarının karşılanmasında, aile sistemini idare etmede ve görevlerin belirgin olarak dağıtılmasında sorumluluğu eşit ölçüde paylaşmamasının *roller alt ölçeğindeki farklılığın nedeni olduğu düşünülmektedir*.

Gerekten ilgiyi gösterme alt ölçeğindeki farklılığın nedeninin, engelli çocuğa sahip ebeveynlerin çocuğun öz bakımında ve genel ihtiyaçlarının karşılanmasında birbirlerine yeteri kadar yardımcı ve destek , aile içi iletişime ket vurduğunu,

dolayısıyla ebeveynlerin birbirlerine karşı gereken ilgi ve sevgiyi göstermeme eğiliminde olabilecekleri düşünülmektedir.

Davranış kontrolü alt boyutunda anlamlı farklılık bulunmasının ana sebebinin ailede ebeveynlerin eşit sorumluk almaması durumunda, ailede oluşacak otorite boşluğunun engelli çocuğun ve ailedeki diğer bireylerin disipline edilme ve davranışlarına standart koymada zorluklar yaratabileceği düşünülmektedir.

Genel işlevler alt ölçeğindeki farklılığın nedeninin,, aile sistemini idare etmede ve görevlerin belirgin olarak dağıtılmasında sorumluluğu eşit ölçüde paylaşmamasının aile işlevlerinin genel olarak sağlıklı yönde geliştirdiği düşünülmektedir.

İlgili literatürde bu sonucun karşılaştırılabileceği, eşiniz çocuğun bakımda yardımcı olup -olmaması değişkeni ile ilgili başka bir araştırmaya rastlanmamış, dolayısıyla da karşılaştırma yapılamamıştır. Bulgumuzun literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Elde edilen bulgular neticesinde, çocuğunuzun engel durumuyla ilgili sizi en çok rahatsız eden çevresel tepkiler nelerdir değişkenine göre yaşam doyumu düzeyi ve Aile Değerlendirme Ölçeği; problem çözme alt boyutunda istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun dışlanma ile gülme/alay arasındaki farklılıktan kaynaklandığı görülmektedir. Aile Değerlendirme Ölçeğinin, toplam puan ile iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler alt boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Aile Değerlendirme Ölçeği; *problem çözme alt boyutunda* istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olmasının sebebinin sosyal çevreleri tarafından dışlanan ve kendilerini dış dünyadan izole eden ailelerin, sorunun ortaya çıkışından, çözümlenmesine kadar olan dönemde yaşadıkları maddi, manevi problemler karşısında psikolojik olarak etkin ve hızlı çözümler üretememesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Sosyal çevreyle iletişimde yaşanan bu tür olumsuz duyguların ebeveynlerin yaşam doyumu puanlarını negatif yönde azalttığı düşünülmektedir.

Engelli çocuğa sahip aileler girdikleri her sosyal ortamda diğer insanların çocuklarına bakışlarından rahatsız olmaktadır ve aileler çevreleriyle daha az iletişim kurmayı seçmektedir. Etraflarından gelen bu tür olumsuz etkiler ebeveynlerde çeşitli negatif duygular uyandırmaktadır. Bu duygulardan kaçınan ebeveynler zamanla

sosyal çevrelerinden uzaklaşıp yalnızlaşmaktadır. Bu durumdan birincil olarak anneler etkilenmektedir. (Okutan, 2016).

Literatür incelendiğinde, Cangür vd. (2013)'nın Düzce ilindeki zihinsel ve bedensel engelli çocukların aileleri ile yaptıkları çalışmalarında, çocuğunun engel durumuyla ilgili sizi en çok rahatsız eden çevresel tepkiler nelerdir değişkenine göre ebeveynlerin en fazla sırasıyla acıma, dışlama, acıma-dışlama ve gülme-alay etme tepkilerinden rahatsızlık duyduklarını tespit etmişlerdir.

Elde edilen bulgular neticesinde, katılımcıların verdiği cevaplar, çocuklarının cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde yaşam doyumu ve Aile Değerlendirme Ölçeği ile tüm alt boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Ailenin çocukları ile ilgili yaşamış oldukları problemler çoğunlukla engel ve engel çeşitliliğine bağlı olarak gerçekleşmektedir. Engelli bireylerin yaşamlarının ilk dönemlerinde meydana gelen problemlerin, ailede cinsiyet açısından bir problem yaratmadığı için çalışmamızda böyle bir sonucun çıktığı düşünülmektedir.

Literatür incelendiğinde Sarıhan (2007)'in engelli çocuğu olan ailelerin, olmayanlara kıyasla aile işlevlerinin değerlendirdiği çalışmasında, puan ortalamaları engelli çocuğun cinsiyeti değişkenine göre incelendiğinde erkek çocuğu olan annelerin Aile Değerlendirme Ölçeği puanı ortalamalarının, kız çocuğu olan annelerden yüksek olduğunu bulmuştur. Nergiz (2013)'in görme engelli çocuğa sahip ailelerin yaşadıkları güçlüklerin, tükenmişliklerinin ve yaşam doyumlarının incelendiği çalışmasında, çocuğun cinsiyeti değişkenine göre yaşam doyumu açısından anlamlı sayılabilecek bir farklılık görülmemiştir. Selvi (2022)'nin zihinsel engelli çocuğa sahip ailelerin yaşam doyumu ve kalitesi ile ailelerin benlik saygısı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği başka bir çalışmada ebeveynlerin yaşam doyumlarında çocuğun cinsiyeti değişkenine göre önemli bir farklılaşma görülmemiştir. Akandere vd. (2009)'nın zihinsel ve fiziksel engelli çocuğu olan ebeveynlerin umutsuzluk düzeylerinin ve yaşam doyumlarının karşılaştırıldığı, 300 kişiyle yapılan araştırmalarında, kız çocuğa sahip babaların yaşam doyumu puanları annelere oranla daha düşük çıkmıştır. Erkek çocuk sahibi ebeveynlerin ise yaşam doyumu puanında istatistiksel açıdan herhangi bir fark görülmemiştir.

Elde edilen bulgular neticesinde, katılımcıların verdiği cevaplar çocuklarının engel derecesi değişkenine göre incelendiğinde, Aile Değerlendirme Ölçeği; roller boyutunda istatistiksel açıdan anlamlı farklılık belirlenmiştir. Bu durumun %40-50

ile %51-60 arasındaki farklılıktan kaynaklandığı belirlenmiştir. *Roller alt ölçeğindeki farklılığın nedeninin*, çocuklarının engel derecesi yükseldikçe, ebeveynlerin çocuğun öz bakımında, maddi ve manevi ihtiyaçlarının karşılanmasında, aile sistemini idare etmede ve görevlerin eşit ve belirgin olarak dağıtılmasında daha fazla zorlandıkları düşünülmektedir. Yaşam doyumu düzeyi ve Aile Değerlendirme Ölçeğinin, toplam puan ile problem çözme, iletişim, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler alt boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Literatür incelendiğinde, Toprak (2018)'in zihinsel engelli ve üstün yetenekli çocukları olan ebeveynlerin yaşam kaliteleri ve doyumları ile sosyal destek algılarının karşılaştırıldığı araştırmasında, çocuklarının engel derecelerinin ebeveynlerin yaşam doyumunu etkilemediği görülmektedir. Sarıkaya (2011)'nin zihinsel engelli çocuğa sahip ailelerin stresle başa çıkma seviyeleri ile yaşam doyumlarının karşılaştırıldığı çalışmada da araştırmamızı destekler nitelikte istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Demir (2009)'in Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların sosyal beceri durumlarının yaş, cinsiyet, tanı, kardeşe sahip olma, engel düzeyi, eğitime başlama yaşı gibi birçok değişkenlerinin araştırıldığı çalışmada, engel derecesi değişkeni açısından anlamlı bir farklılık görülmüştür. Günsel (2010)'in zihinsel engelli çocukların aile işlevlerinin farklı değişkenler açısından incelediği çalışmada, çocuğunun engel derecesi değişkenine göre hafif ve orta düzeyde engelli çocukların aile işlevlerinin tüm alt boyutlarında anlamlı düzeyde fark gözlenmiştir.

Elde edilen bulgular neticesinde, katılımcıların verdiği cevaplar çocuklarının engel türü değişkenine göre incelendiğinde, ölçeklerden aldıkları puanların karşılaştırılması sonucunda roller alt boyutunda anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Bu durumun zihinsel ile otizm arasındaki farklılıktan kaynaklandığı görülmektedir. *Roller alt ölçeğindeki farklılığın nedeninin*, zihinsel engelli ve otizmlili çocuğa sahip ebeveynlerin diğer engel türlerine kıyasla birçok davranış problemleriyle karşılaştığı düşünülmektedir. Dolayısıyla ebeveynler çocuğun bakımında, aile sistemini idare etmede, ihtiyaçlarının karşılanmasında, ailede düzen ve disiplin oluşturmada, görevlerin eşit olarak dağıtılmasında otizm tanılı ve zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynlerin diğerlerinden daha fazla zorlandıkları düşünülmektedir. Çocuklarının engel türü değişkenine göre yaşam doyumu düzeyi ve Aile Değerlendirme Ölçeğinin, toplam puanı ile problem çözme, iletişim,

duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler alt boyutlarında ise istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Literatür incelendiğinde, engelli çocuk sahibi anne babaların bilişsel olarak değerlendirilmelerinin yaşam doyumları ile ilişkisinin araştırıldığı çalışmada, Kantar (2014)'ın anne-babaların çocuklarının engel türü değişkenine göre, yaşam doyumu düzeylerinde istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Deniz vd. (2009)'nın engelli çocuğu olan ebeveynlerin sürekli kaygı-durumluluk ve yaşam doyumları üzerine yaptığı çalışmada down sendromu ve zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynlerin, işitme ve diğer engel türünden çocuğa sahip ebeveynlere oranla yaşam doyumu puan ortalamalarının daha düşük olduğu görülmektedir. Boru (2020) 'nun engelli çocuğu olan ailelerin yaşam doyumları ve tükenmişlik düzeylerinin belirlendiği araştırmasında, engel türü değişkeninin yaşam doyumu açısından anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Kaymaz (2015)' ın fiziksel ve zihinsel engelli çocuğa sahip annelerinin depresyon, anksiyete, seviyelerin belirlenip aile işlevlerini karşılaştırıldığı çalışmasında, çocuklarının engel türü değişkenine göre Aile Değerlendirme Ölçeğinin, toplam puanı ile tüm alt boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Sonuç olarak; katılımcıların, cinsiyet değişkenine göre Aile Değerlendirme Ölçeği, gereken ilgiyi gösterme alt boyutunda anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Aile Değerlendirme Ölçeğinin toplam skoru ile problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, davranış kontrolü ve genel işlevler ve yaşam doyumunun toplam puanında ise istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Yaş değişkenine göre katılımcıların yaşam doyumu düzeyleri toplam puanında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Aile Değerlendirme Ölçeği toplam skoru ve alt boyutlarında problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Katılımcıların eğitim düzeyine göre yaşam doyumu düzeyinde ve Aile Değerlendirme Ölçeği; roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, genel işlevler alt boyutunda ve genel skorunda anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Aile Değerlendirme Ölçeğinin, problem çözme, iletişim ve davranış kontrolü alt boyutlarında ise eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık görülmemiştir. Katılımcıların verdiği cevaplar gelir düzeyi değişkenine göre incelendiğinde yaşam

doyumunda istatistiksel açıdan anlamlı farklılık görülmüştür. Katılımcıların gelirlerine göre Aile Değerlendirme Ölçeği, genel işlevler alt boyutunda ve toplam puanında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Aile Değerlendirme Ölçeğinin, problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme ve davranış kontrolü alt boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Aile Değerlendirme Ölçeği; davranış kontrolü alt boyutunda ailede veya akrabanızda engelli birey olup-olmama değişkenine göre anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Yaşam doyumunu düzeyinde ve Aile Değerlendirme Ölçeğinin genel skorunda ve alt boyutlarında problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme ve genel işlevler alt boyutlarında ise istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunamamıştır. Katılımcıların çocuklarının üzerinden herhangi bir sosyal destek alıp-almama değişkenine göre yaşam doyumunu düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Aile değerlendirme toplam puanında ve problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler alt boyutlarında ise istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Katılımcıların verdikleri cevaplara göre, engel ve engellilik ile ilgili eğitim alıp-almama değişkenine göre ölçeklerden aldıkları puanların incelenmesi sonucunda yaşam doyumunu ve Aile Değerlendirme Ölçeği ile tüm alt boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Katılımcıların, eşinizin çocuğunuzun bakımında size yardımcı olup-olmaması değişkenine göre verdiği cevaplarda, yaşam doyum düzeyi ve Aile Değerlendirme Ölçeğinin alt boyutları arasında yer alan; iletişim, roller, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, genel işlevler ile Aile Değerlendirme Ölçeğinin toplam puanında istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Aile Değerlendirme Ölçeğinin, problem çözme ve duygusal tepki verebilme alt boyutlarında ise istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunamamıştır. Katılımcıların, çocuğunuzun engel durumuyla ilgili sizi en çok rahatsız eden çevresel tepkiler nelerdir değişkenine göre verdiği cevaplarda, yaşam doyum düzeyi ve Aile Değerlendirme Ölçeğinin alt boyutları arasında yer alan; problem çözme alt boyutunda istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar görülmüştür. Aile Değerlendirme Ölçeğinin, toplam puanı ile iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler alt boyutlarında ise istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Katılımcıların, çocuklarının cinsiyeti değişkenine göre verdiği cevaplarda, yaşam doyumunu ve Aile Değerlendirme Ölçeği ile tüm alt

boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Katılımcıların, çocuklarının engel derecesi değişkenine göre verdiği cevaplarda, Aile Değerlendirme Ölçeğinin alt boyutları arasında yer alan; roller boyutunda istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Yaşam doyum düzeyi ve Aile Değerlendirme Ölçeğinin, toplam puanı ile problem çözme, iletişim, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler alt boyutlarında ise istatistiksel açıdan anlamlı herhangi bir farklılık görülmemiştir. Katılımcıların, çocuklarının engel türü değişkenine göre verdiği cevaplarda roller alt boyutunda istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Yaşam doyum düzeyi ve Aile Değerlendirme Ölçeğinin, toplam puanı ile problem çözme, iletişim, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler alt boyutlarında ise istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Çalışmada elde edilen sonuçlardan yola çıkarak engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyum düzeyleri ve aile işlevleri arasında zayıf düzeyde negatif yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır. Başka bir ifade ile aile işlevlerinin bozuk olması ailelerin yaşam doyumlarını olumsuz yönde etkileyeceği sonucuna ulaşılmıştır.

ÖNERİLER

Elde edilen bulgular neticesinde ve bu bulguların ışığında, engelli bireylere sahip ailelerin, engellilik üzerinden yaşamış oldukları zorlukları aşabilmelerine yardımcı olmak ve sorunlarına çözüm önerileri getirebilmek amacıyla aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

✓ Ebeveynlerin çoğu, çocuklarının engelli olduğunu gösteren ilk hastane raporlarını aldıktan sonra tedavi, eğitim ve sosyal destek konularında nasıl bir yol izleyeceklerini bilememektedirler. İlk olarak ebeveynlerin çocuklarının engel durumu ile ilgili konularda uzman personellerden ayrıntılı danışmanlık ve eğitim almaları önerilmektedir.

✓ Genç ebeveynlerin hayatları, engelli bir bebeğin doğmasıyla birdenbire değişmektedir. Yaşanılan hayal kırıklığı, engel ve engellik ile ilgili hiçbir bilgi ve deneyimlerinin olmaması ve bu durumun ne kadar süreceğinin bilinmemesi bu süreci daha da zorlaştırmaktadır. Genç ebeveynlere çocuklarının engel durumları ile ilgili hızlı ve doğru bilgilendirme yapılmalı ve psiko-sosyal destek gereksinimleri karşılanması önerilmektedir.

✓ Farkındalığı yüksek ebeveynlerin çocukları, her açıdan daha hızlı yol almaktadırlar. Ebeveynlerin çocuklarının engel durumunu daha çabuk kabullenebilmeleri, bu konuda birbirlerine nasıl destek olacaklarını ve bu durumla baş etme yollarının neler olduğunu öğrenebilmek için düzenli olarak psikolojik destek almaları önerilmektedir.

✓ Ailelerin konunun uzmanlarından, çocuklarının engel durumlarına göre bilişsel, fiziksel ve akademik destek alabilecekleri bir eğitim planı çıkartmalarını istemeleri önerilmektedir.

✓ Engelli çocuğun eğitimleri, sağlık harcamaları ve ihtiyaçları, normal gelişim gösteren çocuklara kıyasla daha fazladır. Dolayısıyla ebeveynlerin engelli çocuklarının maddi manevi her türlü ihtiyacını rahatlıkla karşılayabilmeleri için çeşitli istihdam olanaklarının oluşturulması gelir getirici kurs ve eğitimler sağlanması önerilmektedir.

✓ Ebeveynlerin yaşam doyumlarını arttırmak ve çocukların bakımında beraber sorumluk alıp, aile sistemini idare etmede ve görevlerin belirgin olarak dağıtılmasında sorumluluğu eşit ölçüde paylaşılması için eşlerin beraber kültürel ve sosyal faaliyetlere katılmaları ve birlikte daha fazla zaman geçirmeleri için fırsat tanınması önerilmektedir.

✓ Çocukların sosyalleşmesi ve toplumda engellilik konusunda farkındalık yaratılması için engel durumlarına uygun temel hareket eğitimleri, spora yatkın ve kabiliyetli olanların çeşitli spor branşlarında elit seviyede profesyonelleşmesi, sosyal ve kültürel kurslara katılımları önerilmektedir.

✓ Yerel yönetimler tarafından sunulan hizmetlerin engel gruplarına özel olarak tasarlanması önerilmektedir. Bu durumun hem aileler hem de engelli çocuklar açısından olumlu sonuçlar getireceği düşünülmektedir.

✓ Devlet tarafından sunulan hizmetlerin çeşitlendirilmesi ve artırılması, bu birimlerde görevlendirilen personelin hizmet içi eğitimlerle kalitesinin artırılması ve uzman personel görevlendirilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Agache, A., Leyendecker, B., Schäfermeier, E., & Schölmerich, A. (2014). Paternal involvement elevates trajectories of life satisfaction during transition to parenthood. *European Journal of Developmental Psychology, 11*(2), 259-277.
- Ahmadi, K., Khodadadi, G. H., Anisi, J., & Abdolmohammadi, E. (2011). Problems of families with disabled children. *Journal of Military Medicine, 13*(1), 49-52.
- Akandere, M., Meryem, A. C. A. R., & Baştuğ, G. (2009). Zihinsel ve fiziksel engelli çocuğa sahip anne ve babaların yaşam doyumu ve umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (22)*, 23-32.
- Akarsu, Ö. (2014). *Zihinsel yetersiz çocukların aile yükü, özbakım becerileri, annelerinin yaşam doyumu ve etkileyen faktörler* (Yüksek Lisans Tezi) Trakya Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Edirne.
- Akbari, F., Dehghani, M., Khatibi, A., & Vervoort, T. (2016). Incorporating family function into chronic pain disability: the role of catastrophizing. *Pain Research and Management*.
- Akçamete, G. (2010). Özel eğitime başlangıç. *Ankara: Kök Yayıncılık*.
- Akıncı, G. (2007). *Engelli çocuğa sahip olan ve olmayan babaların aile işlevlerini algılamaları ile sosyal uyum düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Ev Ekonomisi (Çocuk Gelişimi ve Eğitimi) Anabilim Dalı, Ankara.
- Al-Krenawi, A., Graham, J. R., & Al Gharaibeh, F. (2011). The impact of intellectual disability, caregiver burden, family functioning, marital quality, and sense of coherence. *Disability & Society, 26*(2), 139-150.
- Aral, N. (2011). *Okul Öncesi Eğitimde Kaynaştırma*. Morpa Yayınları. İstanbul TDK Büyük Türkçe Sözlük, www.tdk.gov.tr (Erişim Tarihi: 21.12.2022).
- Arias-Gallegos, W. L., Huamani-Cahua, J. C., & Caycho-Rodríguez, T. (2018). Satisfacción con la vida en escolares de la ciudad de Arequipa. *Propósitos y representaciones, 6* (1), 351-407.

- ASHA. (1993). American Speech-Language-Hearing Association. Definitions of communication disorders and variations. www.asha.org/policy. (Erişim Tarihi,05.09.2022).
- Atasoy, T. (2016). *15-20 Yaş Arası Bay-Bayan Zihinsel Engelli Sporculara, Açık ve Kapalı Alanlarda Uygulanan Hareket Eğitimi Çalışmalarının, Sonuçlarının Karşılaştırılması*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri, İstanbul.
- Atasoy, T. (2020). *Elit Seviyede Spor Yapan ve Yapmayan Bedensel Engelli Bireylerin Benlik Saygısı ile Sosyal Görünüş Kaygılarının Yaşam Doyum Düzeylerine Etkisinin Karşılaştırılması*, (Doktora Tezi), Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, Kütahya.
- Balkanlı, N. (2008). *Otistik çocuğu olan ve olmayan annelerde yaşam kalitesi, yaşam doyumu ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi), Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Baykoçak, C. (2002). *Beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki sorunları ve tükenmişlik düzeyleri (bursa ili uygulaması)* (Doktora Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilin Dalı, Sakarya.
- Boru, G. E. (2020). *Engelli çocuğa sahip ailelerin tükenmişlik ve yaşam doyum düzeylerinin ölçülmesi; İzmir örneği* (Yüksek Lisans Tezi) Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmetler Ana Bilim Dalı. İstanbul.
- Boterhoven de Haan, K. L., Hafekost, J., Lawrence, D., Sawyer, M. G., & Zubrick, S. R. (2015). Reliability and validity of a short version of the general functioning subscale of the McMaster Family Assessment Device. *Family process*, 54(1), 116-123.
- Bulut, I. (1990). *Aile Değerlendirme Ölçeği El Kitabı*. Ankara: Özgüneliş Matbaası, 6-8.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Yayınevi.

- Cangür, Ş., Civan, G., Çoban, S., Mazhar, K. O. Ç., Karakoç, H., Budak, S., ... ve Ankaralı, H. (2013). Düzce ilinde bedensel ve/veya zihinsel engelli bireylere sahip ailelerin toplumsal yaşama katılımlarının karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(3), 1-9.
- Chamie, M. (1995). What does morbidity have to do with disability? *Disability and Rehabilitation*, 17(7), 323-337.
- Cong, C. W., Tan, S. A., Nainee, S., & Tan, C. S. (2022). Psychometric Qualities of the McMaster Family Assessment Device–General Functioning Subscale for Malaysian Samples. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(4), 2440.
- Cortiella, C., & Horowitz, S. H. (2014). The state of learning disabilities: Facts, trends and emerging issues. *New York: National center for learning disabilities*, 25(3), 2-45.
- Coşkun, D. (2013). *Fiziksel engelli çocuğu olan ebeveynlerde bakım yükünün ve aile işlevlerinin değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Erzurum.
- Coşkun, Y., & Akkaş, G. (2009). Engelli çocuğu olan annelerin sürekli kaygı düzeyleri ile sosyal destek algıları arasındaki ilişki. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 213-227.
- Cumurcu, B.E., Karlıdağ, R., & Almış, B.H. (2012). *Fiziksel engellilerde cinsellik. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(1), 84-98.
- Çavuşoğlu, F. N. (2007). *Evli Çiftlerin Kendi Aile Yapı ve İşlevselliklerinin Aile Orjinleriyle Karşılaştırılması*, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Ankara.
- Dağlı, A., ve Baysal, N. (2017). Investigating Teachers' Life Satisfaction, *Universal Journal of Educational Research*, 5(7): 1250-1256.

- Demir, Ş. (2009). *Otizmlı çocukların sosyal becerilerinin farklı değişkenler açısından değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü / Özel Eğitim Ana Bilim Dalı / Özel Eğitim Bilim Dalı, Ankara.
- Deniz, İ., ve Göller, L. (2017). Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin aile işlevselliği ve evlilik doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 53-69.
- Deniz, M. E., Dilmaç, B., ve Arıca, O. T. (2009). Engelli çocuğa sahip olan ebeveynlerin durumluk-sürekli kaygı ve yaşam doyumlarının incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 953-968
- Devereux, P. G., Bullock, C. C., Bargmann-Losche, J., & Kyriakou, M. (2005). Maintaining support in people with paralysis: what works? *Qualitative Health Research*, 15(10), 1360-1376.
- Diener, E. D., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). The Satisfaction With Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49(1): 71-75.
- Dockery, A. M. (2003). Happiness, Life Satisfaction and The Role of Work: Evidence From Two Australian Surveys (pp. 77-95). *School of Economics and Finance*, Curtin University of Technology.
- Düşünür, S. Y. (2019). *Zihinsel engelli bireylerin topluma kazandırılmasında turizm faaliyetlerinin rolü üzerine bir araştırma* (Yüksek Lisans Tezi) Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sakarya.
- Epstein, N. B., Baldwin, L. M., & Bishop, D. S. (1983). The McMaster family assessment device. *Journal of marital and family therapy*, 9(2), 171-180.
- Fang, X., Xu, J., Sun, L., & Zhang, J. (2004). Family functioning: theory, influencing factors, and its relationship with adolescent social adjustment. *Advances in Psychological Science*, 12(04), 544.
- Farhangkhan, F. (2005). *Reality as one story in disabled children's*. *J Child & Adolesc Helping Assoc*, 6(5):3-6.

- Fazlıoğlu, K. (2008). *Epilepsisi Olan ocukların Aile İşlevleri, Anne-Babalarındaki Kaygı ve Başa ıkma Tutumları*, (Yüksek Lisans Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sağlık Psikolojisi Ana Bilim Dalı, Trabzon.
- Fereidouni, Z., Kamyab, A. H., Dehghan, A., Khiyali, Z., Ziapour, A., Mehedi, N., & Toghroli, R. (2021). *A comparative study on the quality of life and resilience of mothers with disabled and neurotypically developing children in Iran*. *Heliyon*, 7(6), e07285.
- Fraenkel, J.R., Wallen, N.E. (2009). *How To Design And Evaluate Research İn Education*. (7). New York: *Mc Graw-Hill International Edition*.
- Genç, H. (2015). *Zihinsel engelli çocuklara sahip anne babaların yaşam doyumlarının ve aleksitimik düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Tokat.
- Gladding, S. T. (2007). *Family therapy: History, theory, and practice*. *Pearson/Merrill Prentice Hall*.
- Günsel, A. G. (2010). *Zihinsel engelli tanısı almış çocuğa sahip ailelerin aile işlevlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, İzmir.
- Haines, J., Rifas-Shiman, S. L., Horton, N. J., Kleinman, K., Bauer, K. W., Davison, K. K., ... & Gillman, M. W. (2016). Family functioning and quality of parent-adolescent relationship: cross-sectional associations with adolescent weight-related behaviors and weight status. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 13(1), 1-12.
- Hall, A. (2014). Life Satisfaction, Concept of. In: Michalos, A.C. (eds) *Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research*. Springer, Dordrecht. https://doi.org/10.1007/978-94-007-0753-5_1649. (Erişim Tarihi,06.12.2022).
- Hisoğlu, A. (2018). *Otizm spektrum bozukluğu tanılı çocukların ebebeynlerinde algılanan sosyal destek ve problem çözme becerilerinin yaşam doyumuna etkisi* (Yüksek Lisans Tezi), Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.

- Hodes, M., & Gau, S. S. F. (2016). *Positive mental health, fighting stigma and promoting resiliency for children and adolescents*. Academic Press.
- Hu, X., Wang, M., & Fei, X. (2012). Family quality of life of Chinese families of children with intellectual disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research, 56(1)*, 30-44.
- Hwang, K. R., Ko, I. Y., & Yong, H. C. (2010). Effects of mother's personal character acceptance toward disability, and stress of parenting a disabled child on the life quality of family with a disabled child. *Korean Journal of Physical and Multiple Disabilities, 53(2)*, 1-22.
- İnce, Z. E., & Tüfekci, F. G. (2015). Engelli çocuğu olan ebeveynlerde evlilik uyumu ve yaşam doyumunun değerlendirilmesi ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 4(1)*, 106.
- Kahraman, H. (2019). *Zihinsel ve ortopedik engelli bireylerin ebeveynlerinde engellilerin hakları hakkında bilgi sahibi olmanın yaşam doyumunu ve ebeveynlerin stresle başa çıkma tutumları ile ilişkisi* (Yüksek Lisans Tezi), Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Kalhari, R. P., Ziapour, A., Kianipour, N., & Foroughinia, A. (2017). A study of the relationship between lifestyle and happiness of students at Kermanshah University of Medical Sciences over 2015–2016. *Ann Trop Med Public Health, 10(4)*, 1004-1009.
- Kaner, S. (2004). Engelli Çocuğu olan Ana babaların Algıladıkları Stres, Sosyal Destek ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi. Ankara Üniversitesi: *Bilimsel Araştırma Projesi Kesin Raporu, 7*, 67.
- Kantar, Ö. (2014). *Engelli çocuğu olan ebeveynlerde bilişsel değerlendirmenin, gelişme-büyümenin yaşam doyumunu ile ilişkisi* (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Bilim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim Dalı, Psikoloji Bilim Dalı. İstanbul.
- Karakuzu, A. (2019). *Gelişimsel Dil ve Konuşma Bozukluğu Olan 2-6 Yaş Arası Çocuklarda Ebeveyn Tutumlarının İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi), Dicle Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Dil ve Konuşma Terapisi Anabilim Dalı. Diyarbakır.

- Karasar, N. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri: Kavramlar, Teknikler ve İlkeler* (27. Baskı). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kaymaz, K. (2015). *Zihinsel ve bedensel engelli çocukların annelerinin anksiyete, depresyon düzeylerinin belirlenmesi ve aile işlevlerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi), Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim Dalı, Klinik Psikoloji Bilim Dalı. İstanbul.
- Kırbaş, Z. Ö., & Özkan, H. (2013). Down sendromlu çocukların annelerinin aile işlevlerini algılama ve sosyal destek düzeylerinin değerlendirilmesi. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hast. Dergisi*, 3(3), 171-180.
- Kim, Y., Kim, G., & Kim, S. (2015). A study on factors influencing the care burden of parents having children with developmental disabilities: The focus on the children's life cycle. *The Women's Studies*, 88(1), 117-164.
- Kocakaya, R., ve Çalık Var, E. (2018). Aile İşlevselliği: Engelli Üyeye Sahip Aileler Örneği. *Journal of International Social Research*, 11(58)
- Köker, S. (1991). *Normal ve Sorunlu Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeyinin Karşılaştırılması*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kurtović, A., & Ivančić, H. (2019). Predictors of depression and life satisfaction in visually impaired people. *Disability and rehabilitation*, 41(9), 1012-1023.
- López-Ortega, M., Torres-Castro, S., & Rosas-Carrasco, O. (2016). Psychometric Properties Of The Satisfaction With Life Scale (Swls): Secondary Analysis Of The Mexican Health And Aging Study. *Health And Quality Of Life Outcomes*, 14(1), 1-7.
- Magnin, E., & Maurs, C. (2017). Attention-deficit/hyperactivity disorder during adulthood. *Revue neurologique*, 173 (7-8), 506-515.
- Malhotra, S., Khan, W., & Bhatia, M. S. (2012). Quality of life of parents having children with developmental disabilities. *Delhi psychiatry journal*, 15(1), 171-176.
- McDowell, M. (2018). Specific learning disability. *Journal of paediatrics and child health*, 54(10), 1077–1083.

- MEB. (2011). *Millî Eğitim Bakanlığının Aile ve Tüketici Hizmetleri Engelli Bireyler Modülü*.
- Misyağcı, N. M. (2017). *Serebral palsili çocuğu olan ebeveynlerin aile işlevlerinin değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi), Koç Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Ana Bilim Dalı, Hemşirelik Bilim Dalı. İstanbul.
- Muhle, R. A., Sanders, S. J., Reed, H. E., & State, M. W. (2016). Autism Spectrum Disorder: Genes to Pathways to Circuits. *In Genomics, Circuits, and Pathways in Clinical Neuropsychiatry* (pp. 443-465). Academic Press.
- Nergiz, H. (2013). *Görme engelli çocuk ebeveynlerinin yaşadığı güçlükler: çocuğun görme engelinin ebeveyninin tükenmişlik, stres ve yaşam doyumu düzeyleriyle ilişkisi* (Yüksek Lisans Tezi) Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Okutan, H. (2016). Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşam Doyumlarının İyimserlik ve Psikolojik Belirti Düzeyleri Açısından İncelenmesi. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*. 23-25.
- Özdevecioğlu, M., ve Aktaş, A. (2007). Kariyer Bağlılığı, Mesleki Bağlılık ve Örgütsel Bağlılığın Yaşam Tatmini Üzerindeki Etkisi, İş-Aile Çatışmasının Rolü. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 28, 1-20.
- Özer, D. (2011). *Engelliler İçin Beden Eğitimi ve Spor*. Nobel Yayınları. Ankara.
- Özşenol, F., Işıkhani, V., Ünay, B., Aydın, H. İ., Akın, R., & Gökçay, E. (2003). Engelli çocuğa sahip ailelerin aile işlevlerinin değerlendirilmesi. *Gülhane Tıp Dergisi*, 45(2), 156-164.
- Palermo, T. M., & Chambers, C. T. (2005). *Parent and family factors in pediatric chronic pain and disability: An integrative approach*. *Pain*, 119(1-3), 1-4.
- Patel, D. R., Cabral, M. D., Ho, A., & Merrick, J. (2020). A clinical primer on intellectual disability. *Translational pediatrics*, 9(Suppl 1), s,23.
- Pavot, W., & Diener, E. (2008). The satisfaction with life scale and the emerging construct of life satisfaction. *The journal of positive psychology*, 3(2), 137-152.

- Quine, L. (1991). Sleep problems in children with mental handicap. *Journal of Intellectual Disability Research*, 35(4), 269-290.
- Raina, P., O'Donnell, M., Rosenbaum, P., Brehaut, J., King, G., & Walter, S. D. & Wood, E. (2005). *The health and well-being of caregivers of children with cerebral palsy. Paediatrics*, 115, 626-e636.
- Resmî Gazete, (2005). Kanun Numarası: 5378. *Resmî Gazete*, 25868.
- Resmî Gazete, (2013). Değişiklik, Kanun Numarası: 5378. *Resmî Gazete*, 25868.
- Ryan, C. E., Epstein, N. B., Keitner, G. I., Miller, I. W., & Bishop, D. S. (2012). Training in the Problem Centered Systems Therapy of the Family. In *Evaluating and Treating Families* (pp. 93-124). Routledge.
- Sarıhan, C. Ö. (2007). *Engelli çocuğa sahip olan ve olmayan annelerin aile işlevlerini algılamaları ile yalnızlık düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ev Ekonomisi Ana Bilim Dalı, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilim Dalı. Ankara.
- Sarıkaya, S. (2011). *Zihinsel engelli çocuğu olan ebeveynlerin stresle başa çıkma düzeylerinin ve yaşam doyumlarının incelenmesi* (Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Ana Bilim Dalı. İzmir.
- Saris, W., Veenhoven, R., Scherpenzeel, A. C., & Bunting, B. (1996). A Comparative Study of Europe. *Erasmus University Pres*, 11-48.
- Selvi, E. (2022) *Zihinsel engelli çocuğa sahip ailelerin yaşam doyumu yaşam kalitesi ve benlik saygısı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Engelli Çalışmaları Anabilim Dalı. Edirne.
- Seo, B. J., Yoon, S. O., & Kim, W. H. (2016). Mediating effect of family resilience on the impact of parenting burden of parents with children with intellectual disability on the quality of life. *Journal of Intellectual Disabilities*, 18(2), 101– 115.
- Sharma, N., Yadav, V. P., & Sharma, A. (2021). Attitudes and empathy of youth towards physically disabled persons. *Heliyon*, 7(8), e07852.

- Shek, D. T., Leung, H., & Lu, S. (2014). Perceived family life quality in junior secondary school students in Hong Kong. *Social indicators research*, *117*, 757-775.
- Shi, J., Wang, L., Yao, Y., Su, N., Zhao, X., & Zhan, C. (2017). Family function and self-esteem among Chinese university students with and without grandparenting experience: moderating effect of social support. *Frontiers in psychology*, *8*, 886.
- Shin, D. C., & Johnson, D. M. (1978). Avowed happiness as an overall assessment of the quality of life. *Social indicators research*, *5*(1), 475-492.
- Sikora, D., Moran, E., Orlich, F., Hall, T. A., Kovacs, E. A., Delahaye, J., Kuhlthau, K. (2013). The relationship between family functioning and behavior problems in children with autism spectrum disorders. *Research in Autism Spectrum Disorders*, *7*(2), 307–315. <https://doi.org/10.1016/j.rasd.2012.09.006>
- Sinkler, M.E. (1998). *Introduction to sociology*. Sabet-Ghadam M, translator. Tehran: Ghoghnoos Publication.
- Sloper, P., & Turner, S. (1993). Risk and resistance factors in the adaptation of parents of children with severe physical disability. *Journal of child psychology and psychiatry*, *34*(2), 167-188.
- Stevens, A. C., Carroll, D. D., Courtney-Long, E. A., Zhang, Q. C., Sloan, M. L., Griffin-Blake, S., & Peacock, G. (2016). Adults with one or more functional disabilities—United States, 2011–2014. *Morbidity and Mortality Weekly Report*, *65*(38), 1021-1025.
- Summers, J. A., Poston, D. J., Turnbull, A. P., Marquis, J., Hoffman, L., Mannan, H., & Wang, M. (2005). Conceptualizing and measuring family quality of life. *Journal of intellectual disability research*, *49*(10), 777-783.
- Şahin, Ç. (2017) *Engelli çocuğa sahip annelerin aile işlevleri ile depresyon düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi) Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim Dalı. İstanbul.
- Taanila, A., Syrjälä, L., Kokkonen, J., & Järvelin, M. R. (2002). Coping of parents with physically and/or intellectually disabled children. *Child: Care, Health and Development*, *28*(1), 73-86.

- Tadema, A. C., & Vlaskamp, C. (2010). The time and effort in taking care for children with profound intellectual and multiple disabilities: A study on care load and support. *British journal of learning disabilities*, 38(1), 41-48.
- TDK.(2022).TürkDilKurumu.http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_karsilik&view=karsilik&kategori1=karsilik_liste&ayn1=bas&kelime1=engel
- Thuy, N. T. M., & Berry, H. L. (2013). Social capital and mental health among mothers in Vietnam who have children with disabilities. *Global Health Action*, 6(1), 18886. <https://doi.org/10.3402/gha.v6i0.18886>
- Togliatti, M. M., & Catugno, A. (1996). *Psicodinamica delle Relazioni Familiari*. [Psychodynamic of Family Relationships].
- Toprak, F. (2018). *Zihinsel engelli ve üstün yetenekli çocuğa sahip ailelerin yaşam doyumları, yaşam kaliteleri ve sosyal destek algılarının karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi) Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Aile ve Tüketici Bilimleri Anabilim Dalı. Ankara.
- UN. (1975). United Nations, Declaration on the Rights of Disabled Person, <https://digitallibrary.un.org/search?f1=author&as=1&sf=title&so=a&rm=&m1=p&p1=UN.+General+Assembly+%2830th+sess.+%3A+1975,1976%29&ln=en>, (Erişim Tarihi,03.10.2022).
- Ural, A., ve Kılıç, İ. (2005). *Bilimsel araştırma süreci ve SPSS ile veri analizi*.
- Urbietta, C. T., Rodríguez, V. Y., Salas, B. L., & Cuadrado, E. (2017). The role of coping strategies and self-efficacy as predictors of life satisfaction in a sample of parents of children with autism spectrum disorder. *Psicothema*, 29(1), 55-60.
- Ünal, N., ve Baran, G. (2010). Zihinsel Engelli Çocukların Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının İncelenmesi, *Cagdas Egitim Dergisi*, (375).
- Veenhoven, R. (1996). The study of life satisfaction. In: W. E. Saris, R. Veenhoven, A. C. Scherpenzeel, & B. Bunting (Eds), *A comparative study of satisfaction with life in Europe* (pp. 11- 48). Hungary: Eötvös University Press.

- WHO. (1980). World Health Organisation, *International classification of impairments, disabilities, and handicaps: a manual of classification relating to the consequences of disease, published in accordance with resolution WHA29. 35 of the Twenty-ninth World Health Assembly, May 1976*. World Health Organization. (Erişim Tarihi,03.10.2022).
- WHO. (2001). World Health Organization, *The World Health Report 2001: Mental health: new understanding, new hope*.
- WHO. (2011). World Health Organisation, *World report on disability*. (Erişim Tarihi,03.10.2022).
- WHO. (2018). World Health Organisation, *Mental health: strengthening our response*. Geneva. World Health Organization (Fact sheet no. 220) (updated 2014). Available from: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs220/en/index>.
- WHO. (2019). World Health Organisation, *World report on vision Blindness and vision impairment*, <https://www.who.int/publications/i/item/9789241516570> (Erişim Tarihi,07.11.2022).
- WHO. (2022). World Health Organisation, *Disorders of intellectual development*. Availableonline:<https://icd.who.int/browse11/lm/en#/http%3a%2f%2fid.who.int%2fid%2fentity%2f605267007>. Accessed January 21, 2022. www.pediatrics.org/cgi/doi/10.1542/peds.2004-1689. (Erişim Tarihi,11.11.2022).
- Yavuz, S. (2016). *Normal Gelişim Gösteren Çocuğa Sahip Ebeveynler ile Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Evlilik Uyumu ve Yaşam Doyumu Düzeylerinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi) Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim Dalı. İstanbul
- Yazıcıoğlu, Y. & Erdoğan, S. (2004). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Ylvén, R., Björck-Åkesson, E., & Granlund, M. (2006). Literature review of positive functioning in families with children with a disability. *Journal of Policy and practice in Intellectual Disabilities*, 3(4), 253-270.

Yoon, S. O., & Kim, W. H. (2015). The effect of parenting burden on quality of life of parents of children with disabilities: Focusing on mediating effect of family resilience. *The Korean Journal of Early Childhood Special Education*, 15(2), 133– 149.

EKLER

Ek-1. Kişisel Bilgi Formu

1: Cinsiyetiniz Nedir?

- a) Kadın
- b) Erkek

2: Yaşınız nedir?

- a) 24 ve altı
- b) 25-31
- c) 32-38
- d) 39-45
- e) 46 ve üzeri

3: Eğitim Durumunuz Nedir?

- a) Okur-Yazar değil
- b) İlkokul
- c) Ortaokul
- d) Lise
- e) Üniversite

4: Gelir Durumunuzu Nasıl Tanımlarsınız?

- a) Düşük
- b) Orta
- c) İyi
- d) Yüksek

5: Ailenizde veya akrabalarınızda engelli birey var mı?

- a) Evet
- b) Hayır

6: Çocuğunuz üzerinden herhangi bir sosyal destek alıyor musunuz? (Engeli maaşı, Evde bakım gibi)

- a) Evet
- b) Hayır

7: Engel ve Engellilikle ilgili herhangi bir eğitim aldınız mı?

- a) Evet
- b) Hayır

8: Eşiniz çocuğın bakımında size yardımcı olur mu?

- a) Evet
- b) Hayır

9: Çocuğunuzun Engel durumuyla ilgili sizi en çok rahatsız eden çevresel tepkiler nelerdir?

- a) Acıma
- b) Dışlanma
- c) Şaşırma
- d) Gülme/alay
- e) Suçlama

10: Çocuğunuzun Cinsiyeti?

- a) Kız
- b) Erkek

11: Çocuğunuzun Engel Derecesi nedir?

- a) %40-50
- b) %51-60
- c) %61-70
- d) %71-80
- e) %81-90
- f) %91-100

12: Çocuğunuzun Engel Türü Nedir?

- a) Zihinsel
- b) Otizm
- c) Down

Ek-2. Yaşam Doyumu Ölçeği

Madde No	Değerli Katılımcı, bu anket bilimsel bir çalışmada kullanılmak üzere hazırlanmış olup verilen cevaplar hiçbir şekilde üçüncü bir şahıs, Kurum veya kuruluşa verilmeyecektir. Çalışma sonunda elde edilecek çıktının doğruluğu ve güvenilirliği açısından vereceğiniz cevaplar önem arz etmektedir. Lütfen her soruya size en uygun şıkı (X) işaretiyle işaretlemeye özen gösteriniz. Çalışmamıza yaptığımız katkıdan dolayı teşekkür ederiz.							
		Hiç Uygun Değil	Uygun Değil	Biraz Uygun Değil	Ne Uygun Ne Uygun Değil	Biraz Uygun	Uygun	Çok Uygun
1	Pek çok açıdan ideale yakın bir yaşamım var.	1	2	3	4	5	6	7
2	Yaşam koşullarım mükemmeldir.	1	2	3	4	5	6	7
3	Yaşamım beni tatmin ediyor.	1	2	3	4	5	6	7
4	Şimdiye kadar, yaşamda istediğim önemli şeyleri elde ettim.	1	2	3	4	5	6	7
5	Hayatımı bir daha yaşama şansım olsaydı, hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim.	1	2	3	4	5	6	7

Ek-3. Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ)

Madde No	Aşağıdaki ifadelerde aile işlevlerinizi ortaya çıkarmak amacıyla hazırlanmıştır. Lütfen aile ilişkilerinizi dikkate alarak maddeleri değerlendirip, uygun olan kutucuğa X işareti koyunuz.	Aynen Katlıyorum	Büyük Ölçüde Katlıyorum	Biraz Katlıyorum	Hiç Katılmıyorum
		1	2	3	4
1*	Ailece ev dışında program yapmada güçlük çekeriz, çünkü aramızda fikir birliği sağlayamayız.				
2	Günlük hayatımızdaki sorunların (problemlerin) hemen hepsini aile içinde hallederiz.				
3	Evde biri üzgün ise diğer aile üyeleri bunun nedenini bilir.				
4*	Bizim evde, kişiler verilen her görevi düzenli bir şekilde yerine getirmezler.				
5*	Evde birinin başı derde girdiğinde, diğerleri de bunu kendilerine fazlasıyla dert ederler.				
6	Bir sıkıntı ve üzüntü ile karşılaştığımızda, birbirimize destek oluruz.				
7*	Ailemizde acil bir durum olsa, şaşırıp kalırız.				
8*	Bazen evde ihtiyacımız olan şeylerin bittiğinin farkına varmayız.				
9*	Birbirimize karşı olan sevgi, şefkat gibi duygularımızı açığa vurmaktan kaçınırız.				
10	Gerektiğinde aile üyelerine görevlerini hatırlatır, kendilerine düşen işi yapmalarını sağlarız.				
11*	Evde dertlerimizi, üzüntülerimizi birbirimize söylemeyiz.				
12	Sorunlarımızın çözümünde genellikle ailece aldığımız kararları uygularız.				
13*	Bizim evdekiler, ancak onların hoşuna giden şeyler söylediğinizde sizi dinlerler.				
14*	Bizim evde bir kişinin söylediklerinden ne hissettiğini anlamak pek kolay değildir.				
15*	Ailemizde eşit bir görev dağılımı yoktur.				
16	Ailemiz üyeleri, birbirlerine hoşgörülü davranırlar.				
17	Evde herkes, başına buyruktur.				
18	Bizim evde herkes, söylemek istediklerini üstü kapalı değil de doğrudan birbirlerinin yüzüne söyler				
19*	Ailede bazılarımız, duygularımızı belli etmeyiz.				
20	Acil bir durumda ne yapacağımızı biliriz.				
21*	Ailecek, korkularımızı ve endişelerimizi birbirimizle tartışmaktan kaçınırız.				
22*	Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize belli etmekte güçlük çekeriz.				
23	Gelirimiz (ücret, maaş) ihtiyaçlarımızı karşılamaya yetmiyor.				
24	Ailemiz, bir problemi çözdükten sonra, bu çözümün işe yarayıp yaramadığını tartışır.				
25	Bizim ailede herkes kendini düşünür.				
26	Duygularımızı birbirimize açıkça söyleyebiliriz.				
27*	Evimizde banyo ve tuvalet (yüznumara) bir türlü temiz durmaz.				
28*	Aile içinde birbirimize sevgimizi göstermeyiz.				
29	Evde herkes her istediğini birbirinin yüzüne söyleyebilir.				
30	Ailemizde, her birimizin belirli görev ve sorumlulukları vardır.				
31*	Aile içinde genellikle birbirimizle pekiyi geçinmeyiz.				

32	Ailemizde sert-kötü davranışlar ancak belli durumlarda gösterilir.				
33*	Ancak hepimizi ilgilendiren bir durum olduğu zaman birbirimizin işine karışırız.				
34*	Aile içinde birbirimizle ilgilenmeye pek zaman bulamıyoruz.				
35*	Evde genellikle söylediklerimizle söylemek istediklerimiz birbirinden farklıdır.				
36	Aile içinde birbirimize hoşgörülü davranırız.				
37*	Evde birbirimize, ancak sonunda kişisel bir yarar sağlayacaksa ilgi gösteririz.				
38	Ailemizde bir dert varsa, kendi içimizde hallederiz.				
39*	Ailemizde sevgi, şefkat gibi güzel duygular ikinci plandadır.				
40	Ev işlerinin kimler tarafından yapılacağını hep birlikte konuşarak kararlaştırırız.				
41*	Ailemizde herhangi bir şeye karar vermek her zaman sorun olur.				
42*	Bizim evdekiler sadece bir çıkarları olduğu zaman birbirlerine ilgi gösterirler.				
43	Evde birbirimize karşı açık sözlüyüz.				
44*	Ailemizde hiçbir kural yoktur.				
45*	Evde birinden bir şey yapması istendiğinde mutlaka takip edilmesi ve kendisine hatırlatılması gerekir.				
46	Aile içinde, herhangi bir sorunun (problemin) nasıl çözüleceği hakkında kolayca karar verebiliriz.				
47*	Evde kurallara uyulmadığı zaman ne olacağını bilmeyiz.				
48*	Bizim evde aklımıza gelen her şey olabilir.				
49	Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize ifade edebiliriz.				
50	Ailede her türlü problemin üstesinden gelebiliriz.				
51*	Evde birbirimizle pekiyi geçinemeyiz.				
52*	Sinirlenince birbirimize küseriz.				
53*	Ailede bize verilen görevler pek hoşumuza gitmez; çünkü genellikle umduğumuz görevler verilmez.				
54*	Kötü bir niyetle olmasa da evde birbirimizin hayatına çok karışıyoruz.				
55	Ailemizde kişiler herhangi bir tehlike karşısında (yangın, kaza gibi) ne yapacaklarını bilirler; çünkü böyle durumlarda ne yapılacağı, aramızda konuşulmuş ve belirlenmiştir.				
56	Aile içinde birbirimize güveniriz.				
57	Ağlamak istediğimizde, birbirimizden çekinmeden rahatlıkla ağlayabiliriz.				
58*	İşimize (okulumuza) yetişmekte güçlük çekiyoruz.				
59	Aile içinde birisi, hoşlanmadığımız bir şey yaptığında ona bunu açıkça söyleriz.				
60	Problemlerimizi çözmek için ailecek çeşitli yollar bulmaya çalışırız.				

Ek-4. Etik Kurul Kararı

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
Etik Kurul Başkanlığı

ETİK KURUL KARAR ÖRNEĞİ

TOPLANTI TARİHİ: 28.07.2022
TOPLANTI SAYISI: 2022-12

KARAR NO: 2021-12-52: Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sporda Psikososyal Alanlar Tezli Yüksek Lisans Programı 211467012 numaralı Nihal KAYHAN' ın " Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşam Doyum Düzeyleri ile Aile İşlevleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" komulu çalışması hakkında yapacağı anket sorularının, etik kurallara uygun olmadığını tespit etmek üzere, İGÜ Etik Kurulumuzun 24.06.2022 tarih ve 2022-11 sayılı toplantısında, İGÜ Etik Kurul Yönergesinin 12(1) maddesine göre değerlendirme yapmak üzere görevlendirilen öğretim elemanlarının raporları incelenmiş olup, ilgili çalışmada yer alan bilimsel araştırmanın etik kurallara uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

Ek-5. Veri Toplama İzin Yazısı

T.C.
GAZİOSMANPAŞA BELEDİYE BAŞKANLIĞI
Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü

Sayı : E-37545743-622-86353
Konu : TEZ ÇALIŞMASI

01.11.2022

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ ETİK KURUL
BAŞKANLIĞI

İlgi : 17/10/2022 tarihli ve 112558686 sayılı yazımız.

İlgi yazımıza istinaden; İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Antrenörlük Eğitimi Anabilim Dalı, Sporda Psikososyal Alanlar Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi ve Gaziosmanpaşa Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğüne bağlı Engelsiz Yaşam ve Dayanışma Merkezinde çalışan Sosyolog Nihal KAYHAN'ın, araştırmacı olarak yürüteceği "Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşam Doyum Düzeyleri İle Aile İşlevleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu tez çalışmasında; Gaziosmanpaşa Belediyesi Engelsiz Yaşam ve Dayanışma Merkezine danışmanlık ve eğitim hizmeti için başvuran engelli çocuğa sahip, ailelere ait bilgilerin, adı geçen tez çalışmasında ve araştırma sonuçlarının kurumumuzla paylaşılması şartıyla veri kaynağı olarak kullanılması uygundur. Bilgilerinize arz ederim.

Zekeiya EROĞLU
Belediye Başkanı a.
Belediye Başkan Yardımcısı

Kültür ve Sosyal İşler Müdürü : Emre KILIÇ

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. [R:112568630]
Doğrulama Kodu : 90341 Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/gaziosmanpasa-belediyesi-ebys>
Merkez Mah. Cumhuriyet Meydanı No:20 Gaziosmanpaşa/İST Bilgi İçin : Kotra ÇALIŞKAN
Telefon No: 444 0 467 Faks No: - Kep Adresi: gaziosmanpasa@hs01.kep.tr
e-Posta: kulturwsosyalisler@gaziosmanpasa.bel.tr İnternet Adresi: www.gaziosmanpasa.bel.tr
ISO 9001 KYS & ISO 14001 ÇYS & TS 18001 OHSAS & ISO 10002 MMYSS & ISO 27001

ÖZGEÇMİŞ

Nihal KAYHAN; ilk, orta ve lise öğrenimini İstanbul'da tamamladı. 1994 yılında Sağmalcılar Lisesi'nden mezun oldu. 2016 yılında Eskişehir Anadolu Üniversitesi'nde Sosyoloji lisans eğitimini tamamladı. Uzun yıllar engellilik konusunda yürütmüş olduğu çalışmalar neticesinde alanla ilgili akademik çalışma yapmaya karar vermiştir. 2023 yılında İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Antrenörlük Eğitimi Anabilim Dalı, Sporda Psikososyal Alanlar Bilim Dalı bölümünde yüksek lisans eğitimini tamamladı.

